

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

"МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА"
05 Соціальні та поведінкові науки
051 "Економіка"

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
на тему "Торговельно-економічне співробітництво України з державами
ЄС"

здобувачки Кириченко Валерії Юріївни

Науковий керівник: к. е. н., доцент, Прилипко С.І.

Робота допущена до захисту перед
екзаменаційною комісією з атестації здобувачів
вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри міжнародних фінансів:

д.е.н., проф. Мозговий О.М.

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

05 Соціальні та поведінкові науки

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

051 Економіка

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант) освітньо-
професійної програми «Міжнародна економіка»

_____ Столярчук Я.М.

(підпис)

«__» _____ 20__р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародної
економіки

_____ Столярчук Я.М.

(підпис)

«__» _____ 20__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Кириченко Валерії Юріївни

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: "Торговельно-економічне співробітництво України з

державами ЄС"

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Розділ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА
НІМЕЧЧИНИ

Об'єкт дослідження:	торговельно-економічний аспект відносин між Україною та Німеччиною.
Предмет дослідження:	особливості торговельно-економічного співробітництва поміж Україною та Німеччиною, соціально-економічні виклики, які впливають на ефективність розвитку торговельної співпраці даних держав, а також вектори процвітання торговельно-економічних зв'язків між Україною та Німеччиною.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	визначення стану та потенціалу торговельно-економічного співробітництва між Україною та Німеччиною з метою формулювання потенційних можливостей для зміцнення цих відносин.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

- Проаналізувати торговельний оборот між Україною та Німеччиною за останні роки;
- Дати оцінку структури та динаміки торгівлі товарами та послугами між країнами;
- Вивчити інвестиційні потоки та спільні проекти між Україною та Німеччиною;
- Проаналізувати торговельно-економічне законодавство та регулятивне середовище в обох країнах;
- Виявити перешкоди та проблеми у співробітництві та розробити рекомендацій щодо їх подолання;
- Визначити найперспективніші напрямки співпраці двох країн для стабілізації міцних торговельних відносин України з Німеччиною.

Завдання підготував науковий керівник

С.І. Прилипко

«__» _____ 20__р.

Завдання одержав здобувач

В.Ю.Кириченко

«__» _____ 20__р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 85 сторінок, 9 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел, що налічує 56 найменувань, а також 7 додатків.

«Торговельно-економічне співробітництво України з державами ЄС»

(назва кваліфікаційної бакалаврської роботи)

Об'єктом дослідження є торговельно-економічний аспект відносин між Україною та Німеччиною.

Предмет дослідження полягає у особливостях торговельно-економічного співробітництва поміж Україною та Німеччиною, економічних викликах, що впливають на ефективність розвитку торговельної співпраці даних держав, а також векторах процвітання торговельно-економічних зв'язків між Україною та Німеччиною.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи є визначення стану та потенціалу торговельно-економічного співробітництва між Україною та Німеччиною з метою формулювання потенційних можливостей для зміцнення цих відносин.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- Аналіз торговельного обороту між Україною та Німеччиною за останні роки;
- Оцінка структури та динаміки торгівлі товарами та послугами між країнами;
- Вивчення інвестиційних потоків та спільних проектів між Україною та Німеччиною;

- Аналіз торговельно-економічного законодавства та регулятивного середовища в обох країнах;
- Виявлення перешкод та проблем у співробітництві та розроблення рекомендацій щодо їх подолання;
- Визначення найперспективніших напрямків співпраці двох країн для стабілізації міцних торговельних відносин України з Німеччиною.

Методи роботи:

- метод класифікації для розрізнення форм міжнародної торгівлі;
- історико-логічний метод для аналізу процесу формування та розвитку міжнародної торгівлі;
- історико-логічний метод та метод аналогій для розбору наукової літератури за темою торговельно-економічного співробітництва Німеччини й України;
- метод глибинного аналізу для інтерпретації даних торговельного балансу і дії соціально-економічних факторів на нього;
- графічний метод для успішної візуалізації статистичних і теоретичних даних у кваліфікаційній роботі.

Практичне значення отриманих результатів: У даній кваліфікаційній роботі проводиться аналіз торговельного обороту між Україною та Німеччиною за останні роки, а також виділяються основні економічні виклики, які відокремлюють обидві країни від ефективних торговельно-економічних відносин й елімінація яких призведе до покращення умов співпраці України й Німеччини.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024р.

Рік захисту роботи 2024р.

Ключові слова: торговельно-економічні відносини, міжнародна торгівля, зовнішньоторговельний оборот, митний союз, теорія переваг, торговельні бар'єри, зона вільної торгівлі (ЗВТ), стратегічне партнерство, геополітичні конфлікти, «інфляція дипломів», розрив у навичках, диверсифікація торговельних груп

Відгук

на кваліфікаційну бакалаврську роботу

здобувача факультету Міжнародної економіки і менеджменту

освітньо-професійної програми “Міжнародна економіка”

Кириченко Валерії Юріївни

**на тему “Торговельно-економічне співробітництво України з
державами”**

1. Актуальність теми: Аналіз сучасних тенденцій торговельно-економічного співробітництва між Україною та країнами ЄС свідчить про важливу роль такого найбільшого торговельного партнера нашої країни в цій сфері, як Німеччина. Це співробітництво включає не лише торгівлю товарами, але й інвестиції, технологічний обмін та інноваційні проекти, що сприяють економічному зростанню обох країн. Роль економічних відносин та взаємного співробітництва між країнами в інших сферах ще більше зростає на тлі воєнного вторгнення Російської Федерації. Тому тема роботи здобувача, присвячена вивченню тенденцій та напрямків взаємного економічного розвитку, визначенню стану та потенціалу торговельно-економічного співробітництва між Україною та Німеччиною з метою формулювання потенційних можливостей для зміцнення цих відносин є актуальною.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: Позитивними рисами роботи є її комплексність, системність, логічна послідовність та значний аналітичний і статистичний матеріал. Застосування різноманітних дослідницьких методів в роботі -

класифікації, історико-логічного методу, методу аналогій, а також використання достатньої кількості різноманітних інформаційних наукових, аналітичних та статистичних джерел.

3. Наявність самостійних розробок автора:

Робота здобувача має самостійний характер, виконана в повному обсязі у відповідності до чинних вимог. Тема роботи розкрита.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:

Теоретичні висновки мають певну цінність, практичні рекомендації можуть бути враховані в роботі державних регуляторних органів і в практичній діяльності компаній країн, що здійснюють співробітництво. Зміст роботи свідчить про достатньо високі теоретичні знання та практичні навички, уміння вирішувати сучасні наукові та організаційні задачі в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

5. Наявність недоліків: Недоліки мають редакційний характер.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:

Робота заслуговує позитивної оцінки, а здобувач допускається до захисту і заслуговує присвоєння відповідної кваліфікації.

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

С.І. Прилипко

(підпис)

«__» _____ 20__р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АПК	агропромисловий комплекс
ВВП	внутрішній валовий продукт
ЗВТ	зона вільної торгівлі
ЗТО	зовнішньоторговельний оборот
ЄС	Європейський Союз
РФ	Російська Федерація
СРСР	Союз Радянських Соціалістичних Республік
США	Об'єднані штати Америки
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	6
1.1. Торговельно-економічні відносини як наукова дефініція	6
1.1.1. Міжнародна торгівля у складі торговельно-економічних відносин	6
1.1.2. Основні концепції міжнародної торгівлі	7
1.1.3. Різниця у тарифах залежно від виду торговельного партнерства.....	10
1.1.4. Класифікація форм міжнародної торгівлі	13
1.2. Аналіз факторів, які впливають на зовнішньоекономічні відносини.....	15
1.2.1. Економічні умови.....	15
1.2.2. Політичні фактори.	20
1.2.3. Торговельна політика.	22
1.2.4. Соціально-економічні фактори.....	24
1.2.5. Геополітичне середовище	25
1.3. Огляд літератури щодо торговельно-економічного співробітництва Німеччини й України	29
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ	36
2.1. Сучасні тенденції розвитку співпраці між країнами	36
2.1.1. Аналіз залежності загального ЗТО ФРН й України від повномасштабної війни та загальносвітових цін на нафту.....	37
2.1.2. Аналіз залежності ЗТО групи АПК ФРН й України від повномасштабної війни та загальносвітових цін на нафту	43
2.2. Визначення основних проблем ефективного розвитку співробітництва України та Німеччини	49
2.2.1. Торговельні проблеми	49
2.3.2. Соціально-економічні проблеми	52
2.3.3. Геополітичні та політичні фактори	58
2.3. Пріоритетні напрямки співпраці та шляхи формування ефективних торговельно-економічних відносин між країнами.....	61
2.3.1. Торговельні перспективи	61
2.3.2. Соціально-економічні перспективи	64
2.3.3. Політичні та геополітичні перспективи.....	66
ВИСНОВКИ.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність обраної мною *теми* полягає у високій важливості аналізу сучасних тенденцій торговельно-економічного співробітництва між Україною та Німеччиною в контексті розвитку обох країн для можливості прогнозування їх майбутньої співпраці. Адже Німеччина є, у першу чергу, для України одним з найбільших торговельних партнерів, а Україна є важливим постачальником сільськогосподарської продукції та сировини для німецької промисловості. Це співробітництво включає не лише торгівлю товарами, але й інвестиції, технологічний обмін та інноваційні проекти, що сприяють економічному зростанню обох країн. З урахуванням геополітичного контексту та глобальних викликів людства, таких як зміни клімату та воєнне вторгнення Російської Федерації до України, співпраця між Україною та Німеччиною стає ще більш важливою для спільного розв'язання цих проблем та забезпечення стабільності у регіоні та в Європі у цілому.

Великий *внесок в дослідження даної проблеми* зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Осипенко Н., Балежентіс А., Яценко О., Пугачевська К., Івоняк Н., Тимошенко Ю., Муренець І., Архієреєв С., Піскора О.

Мета даної кваліфікаційної роботи полягає у визначенні стану та потенціалу торговельно-економічного співробітництва між Україною та Німеччиною з метою формулювання потенційних можливостей для зміцнення цих відносин.

Завдання дослідження являє собою:

- Аналіз торговельного обороту між Україною та Німеччиною за останні роки;

- Оцінка структури та динаміки торгівлі товарами та послугами між країнами;
- Вивчення інвестиційних потоків та спільних проектів між Україною та Німеччиною;
- Аналіз торговельно-економічного законодавства та регулятивного середовища в обох країнах;
- Виявлення перешкод та проблем у співробітництві та розроблення рекомендацій щодо їх подолання;
- Визначення найперспективніших напрямків співпраці двох країн для стабілізації міцних торговельних відносин України з Німеччиною.

Об'єктом дослідження є торговельно-економічний аспект відносин між Україною та Німеччиною.

Предметом дослідження виступають особливості торговельно-економічного співробітництва поміж Україною та Німеччиною, економічні виклики, які впливають на ефективність розвитку торговельної співпраці даних держав, а також вектори процвітання торговельно-економічних зв'язків між Україною та Німеччиною.

Для вивчення обраної теми дослідження було використано різноманітні *методи роботи*. У частині розбору торговельно-економічних відносин як наукової дефініції було застосовано метод класифікації для розрізнення форм міжнародної торгівлі, а також історико-логічний метод для аналізу процесу формування та розвитку міжнародної торгівлі. Історико-логічний метод у поєднанні з методом аналогій також був застосований на етапі розбору наукової літератури щодо торговельно-економічного

співробітництва Німеччини й України. До того ж було використано метод глибинного аналізу для інтерпретації даних торговельного балансу і дії соціально-економічних факторів на нього. А також, графічний метод був застосований для успішної візуалізації статистичних і теоретичних даних у кваліфікаційній роботі.

Дана кваліфікаційна робота може використовуватися як у *теоретичних*, так і *практичних цілях*, адже у ній пояснюється природа міжнародної торгівлі, її форми, а також основні теорії її формування. Також, у кваліфікаційній роботі проводиться аналіз торговельного обороту між Україною та Німеччиною за останні роки, а також формулювання основних соціально-економічних викликів, які відділяють обидві країни від ефективних торговельно-економічних відносин. Ці аспекти можуть допомогти у цілях елімінації даних проблем та поліпшенні умов співпраці України та Німеччини.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

1.1. Торговельно-економічні відносини як наукова дефініція

1.1.1. Міжнародна торгівля у складі торговельно- економічних відносин

Під терміном *"торговельно-економічні відносини"* розуміється частина економічної взаємодії між двома або більше країнами або економічними суб'єктами, яка спрямована на обмін товарами (наприклад, закордонна торгівля, послугами (туризм і т.д.), капіталом (до прикладу, торгівля цінними паперами), а також, операції з іноземною валютою (платежі в іноземній валюті), тобто, саме на торговельну складову цих відносин.

Торговельно-економічні відносини можуть бути двосторонніми, коли взаємодіють дві країни, або багатосторонніми, якщо в них беруть участь більше двох сторін. Хоча торговельна політика реалізується на національному рівні за допомогою урядових нормативних актів, на міжнародному рівні вона реалізується через угоди та співробітництво.

Для повного розуміння виразу *"торговельно-економічні відносини"* слід також розглянути термін *"міжнародна торгівля"*. Міжнародна торгівля є першою, найсуттєвішою та найбільшою складовою міжнародних економічних відносин. На неї припадають 80% міжнародних економічних відносин [1, с. 9].

Поняття *"міжнародна торгівля"* охоплює *"торгівлю між резидентами різних держав"* та *"переміщення товарів та послуг через митні кордони"*

різних держав" [1, с. 9]. *Міжнародна торгівля* також позначає усю "сферу міжнародних товарно-грошових відносин, що представляють собою сукупність зовнішньої торгівлі всіх країн світу". [1, с. 12] При чому, торгівлю всіх держав між собою називають міжнародною або світовою, двох країн між собою – двосторонньою або міждержавною, а для позначення торгівлі, що виходить з однієї держави, використовують термін зовнішня торгівля країни.

До наслідків виникнення міжнародних торговельних процесів належить утворення світового ринку - економічного простору, на якому товари, послуги та фінансові ресурси обмінюються між країнами, а також який є глобальною системою торгівлі та економічних відносин, яка охоплює всі країни світу.

До теми міжнародної торгівлі також релевантним терміном є "міжнародний поділ праці". Ним зазвичай позначають процес, за якого різні країни спеціалізуються у виробництві тих товарів та послуг, в яких вони мають конкурентні переваги, а потім обмінюються цими товарами та послугами між собою.

1.1.2. Основні концепції міжнародної торгівлі

То ж, треба зауважити, що поняття міжнародної торгівлі, світового ринку, та міжнародного поділу праці тісно пов'язані з двома теоріями переваг.

Перша *теорія, абсолютних переваг*, прийшла у цей світ завдяки шотландському науковцю-економісту та філософу-етику Адаму Сміту. У 1776 році, він опублікував свою найзнаменитішу працю "Дослідження про природу та причини багатства народів", яка стала базою сучасної економічної теорії.

У своїй фундаментальній праці Адам Сміт казав: "За допомогою склянок, теплиць і парників у Шотландії можна вирощувати дуже хороший виноград і робити з нього дуже хороше вино приблизно в тридцять разів дорожче, ніж принаймні таке ж хороше вино можна привезти з-за кордону. Чи було б розумним законом заборонити імпорт усіх іноземних вин, аби лише заохотити виробництво кларету і бургундського вина в Шотландії?" [2].

Таблиця 1.1 – Умовний приклад візуалізація теорії абсолютних переваг

Країна	Ціна вина, франки
Шотландія	150
Франція	5

У цій цитаті і розкривається суть теорії абсолютних переваг: якщо інша країна (наприклад, Франція) може виробляти продукт (до прикладу, вино) гарної якості за ціну (5 франків), меншу за кошти (150 франків), потрібні на виробництво такого самого продукту у рідній країні (Шотландії), то інша країна (Франція) має абсолютні переваги у виробництві даної продукції.

Одночасно разом з основоположником теорії абсолютних переваг, Адам Сміт навіть однією цією фразою заперечує найпершу теорію міжнародної торгівлі - *теорію меркантилізму*, яка була розроблена європейськими вченими Томасом Маном (1571—1641), Чарльзом Дейвіантом (1656—1714), Жаном Батістом Колбертом (1619—1683), та сером Вільямом Петті (1623—1687) [1, с. 24] і набула широкого розповсюдження у XVI-XVIII ст. Вона популяризувала думку про те, що будь-яка держава має концентруватися виключно на експорті із країни, аби залучати міжнародну валюту та кошту загалом у власну економіку, ігноруючи взагалі потребу у

здійсненні імпорту продукції у відповідь. Навіть у вищезазначеній цитаті А. Сміта приймається думка про допустимість ввозу продукції, якщо цей процес є вигідним для держави-імпортера, тобто заперечується заборона на імпорт продукції.

Теорію абсолютних переваг вдосконалив британський економіст Девід Рікардо. За його *теорією відносних переваг* значну роль відіграє не тільки факт того, скільки трудового часу та інших видів ресурсів витрачається на одиницю продукції, а також *альтернативна вартість* цієї продукції у відношенні до гомогенного товару, виготовленого іншою державою.

Таблиця 1.2 – Умовний приклад візуалізація теорії відносних переваг

Країна	Автомобілі, од.	Зерно, т
Україна	1 (AB=1000 т зерна)	$\frac{1000 \text{ (AB=1/1000)}}{\text{автомобіля}}$
Німеччина	$\frac{4 \text{ (AB=50 т зерна)}}{}$	200 (AB=1/50 автомобіля)

Ми спостерігаємо, що альтернативна вартість (AB) автомобілів нижча у Німеччині (50 т зерна), що означає, що саме ця держава має спеціалізуватися у виготовленні автомобілів. Натомість, альтернативна вартість однієї тонни зерна менша в Україні (1/1000 автомобіля), тому Україні вигідно спеціалізуватися у цьому виді продукції. А також між цими країнами відбуватиметься торгівля виробами, якщо вартість одного автомобіля знаходиться у проміжку від 50 т до 1000 т зерна, а зерно коштуватиме від 1/1000 до 1/50 автомобіля, щоб така транзакція була прибутковою для обох сторін.

То ж, для цих країн є вигідним спеціалізуватися на виробленні товарів, на який альтернативна вартість для них є нижчою порівняно з іншою країною. Також, якщо країна обирає шлях звуженої товарної спеціалізації,

то до її позитивних ефектів на добробут країни також додається економія на трудових та матеріальних ресурсах завдяки *економії масштабу*.

У реальному житті *бартер* (оплата покупки продуктів іншим видом товарів) не є продуктивним і дуже вірогідним способом оплати у сучасному світі. Як у часи Девіда Рікардо, так і у наші часи купівля товарних виробів проводиться у грошових одиницях. Тому, на жаль, це теорія далека від практики, але і надалі є найефективнішим способом розуміння концепції альтернативної вартості, адже і людська робота, і товари все одно мають грошовий еквівалент.

1.1.3. Різниця у тарифах залежно від виду торговельного партнерства

Торгівля вважається *вільною*, якщо при ній відсутнє викривлення розподілу ресурсів через тарифні (або нетарифні бар'єри). Зазвичай, за умов торгівлі на світовому ринку кожна країна встановлює мито на ввіз товарів та послуг із за кордону. Як приклад, Україна також використовує таку митну політику до багатьох країн світу. Ця потреба виникає з двох основних причин:

- для попередження закупівлі іноземних товарів за найнижчими цінами, що тим самим знижує попит на продукцію вітчизняного виробника;
- для додавання прибутків з мита до бюджету країни.

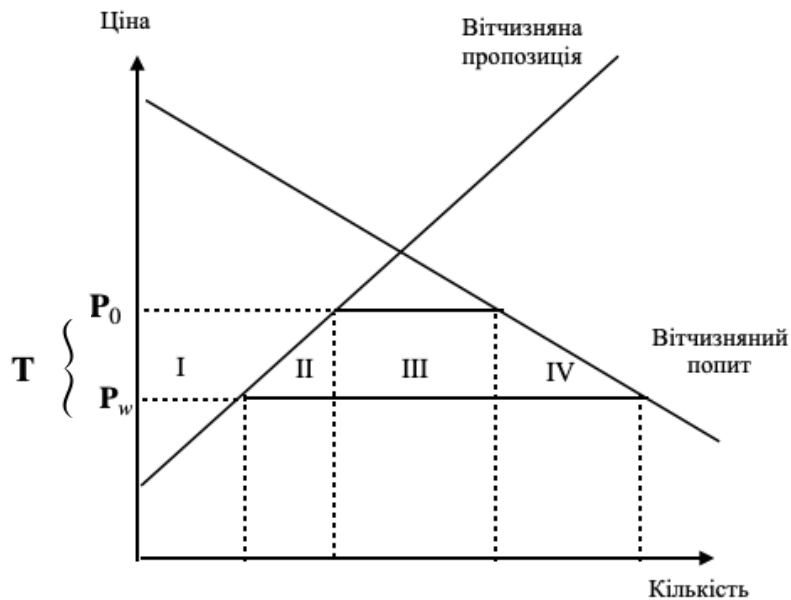

Рисунок 1.1 – Зміни у добробуті населення в результаті введення митних тарифів, складено автором на основі джерела [3, с. 62-63]

Роздивлюючися рисунок 1, потрібно відмітити такі показники як: світова ціна P_w , вартість мита T , а також ціна P_0 , до якої зростає вартість продукції при введенні митного тарифу. При введенні мита споживчий надлишок падає на розмір площі фігур I + II + III + IV. Частина цих втрат перерозподіляється на користь підприємств та уряду.

Нетарифні бар'єри, такі як антидемпінгові заходи та субсидії, введення додаткових ветеринарних/санітарних сертифікатів, квоти за кількістю ввозу товару, та інші обмежувальні заходи, що лімітують імпорт продукції до нижчого рівня, мають такий самий ефект на добробут споживачів, за винятком того, що зона II нараховується іноземним експортерам.

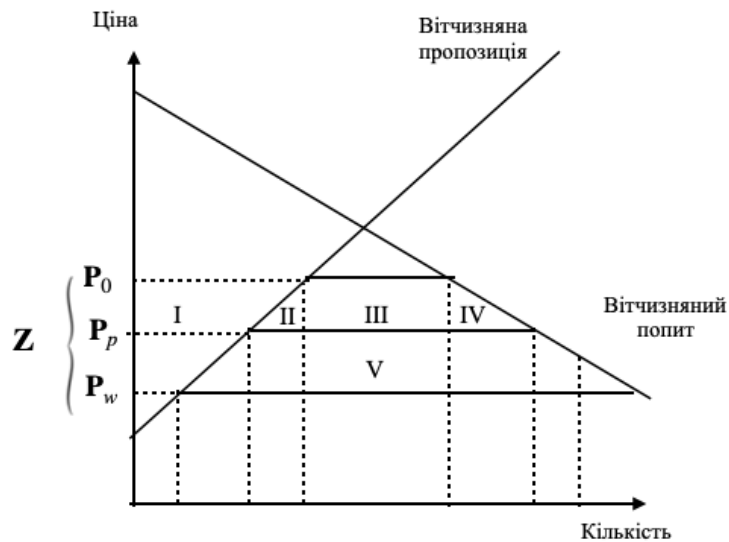

Рисунок 1.2 – Зміни у добробуті населення після вступу у торговельний союз, складено автором на основі джерела [5, с. 65-67]

Коли країна започатковує торговельне партнерство з іншими державами, наприклад, як Німеччина та інші європейські країни зробили під час підписання 7 лютого 1992 р Маастрихтського договору про заснування Європейського Союзу, митні тарифи зникають тільки для країн-членів митного союзу, але залишаються для держав поза нього, тому до світової ціни та ціни з митом на Рисунку 2 додається ціна для країн партнерів P_p .

Після такого зрушення з'являються як позитивні, так і негативні наслідки. До благотворних результатів від цього зсуву належить так зване *утворення торгівлі*. Це явище позначає факт того, що країна починає більше торгувати з іншими державами-членами митного союзу, аніж це б робилося за наявності митних тарифів. Це позитивне зрушення продемонстровано на графіку зонами II + IV .

До негативних наслідків подібного зсуву належить по більшій частині перерозподіл торгівлі - процес, перенаправлення торгівлі від більш ефективного експортера до менш ефективного шляхом створення угоди

про вільну торгівлю або митного союзу. Загальна вартість товару стає дешевшою при торгівлі в рамках угоди через низький тариф. На графіку цей процес представлено зоною V.

Чистий ефект добробуту від переходу від загальних тарифів до митного союзу: $(I+II+III+IV)-(I+III+V) = II+IV-V$. Якщо $II+IV > V$, тоді позитивні ефекти тарифного союзу переважають його негативні наслідки і навпаки. Зазвичай, чим більше митна унія, тим диверсифікованіший її ринок товарів та послуг, а сам союз конкурентоспроможніший. В такому випадку і ростуть позитивні наслідки митного союзу.

1.1.4. Класифікація форм міжнародної торгівлі

Таблиця 1.3 – Форми міжнародної торгівлі [1, с. 79-88], [4, с. 21]

Форми міжнародної торгівлі	Критерій	Вид торгівлі	Визначення
	за специфікою регулювання	Звичайна торгівля	ненадання жодних поблажливих чи каральних умов у торговельній політиці країнам, здійснення митного регулювання в повному обсязі
		Преференційна торгівля	надання країні чи групі країн певних пільг у торговельній політиці (послаблення поточних регулювань)
		Дискримінаційна торгівля	використання жорстких каральних заходів торговельної політики (санкцій, ембарго, торговельної блокади, торговельного бойкоту)

		Торгівля за режимом найбільшого сприяння	сприятливі умови митної політики у бік інших країн на підставі відповідної домовленості, наприклад, ГАТТ (Генеральної угода з тарифів і торгівлі)
Форми міжнародної торгівлі	за специфікою взаємодії суб'єктів	Традиційна (проста) торгівля	"вільний" експорт та імпорт товарів і послуг, який не зумовлений коопераційними зв'язками та зобов'язаннями щодо збалансованого обміну товарів.
		Торгівля за кооперацією та спеціалізованою продукцією	На основі довготермінових угод
		Зустрічна (компенсаційна) торгівля	ґрунтується на зустрічних зобов'язаннях експортерів по закупівлі у імпортерів частини чи повністю експортованих товарів.
Форми міжнародної торгівлі	За специфікою об'єкта	Торгівля товарами	• сировинними; • паливними; • продовольчими; • напівфабрикатами; • готовими виробами;

		Торгівля послугами	• виробничими; • транспортними; • експедиторськими; • консультаційними; • консигнаційними; • посередницькими; • туристичними; • маркетинговими; • обліковими; • орендними; • ліцензійними.
--	--	--------------------	--

1.2. Аналіз факторів, які впливають на зовнішньоекономічні відносини

1.2.1. Економічні умови: рівень економічного розвитку країни, стан її рахунку поточних операцій, рівень інфляція, процентні ставки та інші макроекономічні показники впливають на рейтинг інвестиційного іміджу держави, то ж, і на ведення зовнішньоекономічних відносин з нею.

Сальдо рахунку поточних операцій (СРПО): результат торгівлі, тобто сальдо торгового балансу (різниця між експортом та імпортом країни) напряду впливає на сальдо рахунку поточних операцій, яке використовується для аналізу зовнішньоекономічного стану країни та її міжнародних фінансових відносин. Вираховується за формулою:

$$CB = (X - M) + NFI + NT, \quad (1.1)$$

де *CB* – сальдо рахунку поточних операцій;

X – сума експорту країни;

M – сума імпорту країни;

NFI – чистий факторний прибуток;

NT – сума поточних трансферт країни

Якщо сума експорту держави менша за суму імпортних поставок, тобто присутній дефіцит торговельного балансу (за незмінного балансу доходів та поточних трансферт), це означає, що доходи з-за кордону недостатньо високі, щоб покрити витрати на імпорт. У період, що розглядається, країна запозичує у решти світу, а отже, що ця держава є імпортером капіталу. На противагу цьому, коли країна має позитивне сальдо поточного рахунку, вона кредитує решту світу, тобто, є експортером капіталу.

Міжнародна інвестиційна позиція (МІП) - це статистичний показник, який використовується для оцінки фінансового стану країни в її міжнародних інвестиційних відносинах. Якщо $МІП < 0$, країна є чистим кредитором, а отже, чистим боржником по відношенню до решти світу; а якщо $МІП > 0$: країна є чистим дебітором. МІП вираховується за формулою:

$$NIIP = A - L, \quad (1.2)$$

де *A – фінансові активи країни;*

L – фінансові зобов'язання по відношенню до решти світу.

Сальдо поточного рахунку та рахунку капіталу впливають на позиції МІП, адже вони створюють профіцит або в фінансових активах держави, або у її фінансових зобов'язаннях стосовно решти світу. За інших рівних умов, дефіцит поточного рахунку зменшує позитивний МІП країни або збільшує (в абсолютному виразі) від'ємний МІП країни.

Внутрішній валовий продукт (ВВП) - це один з основних показників економічної активності та рівня розвитку країни, що вимірює вартість усіх товарів і послуг, що виробляються в межах країни протягом певного періоду, зазвичай за один рік.

$$ВВП = (КП - ВВ) + ЧП, \quad (1.3)$$

де КП – вартість кінцевої продукції;

ВВ – витрати на виробництво;

ЧП – чисті податки на продукти та імпорт.

Дефіцит державного бюджету утворюється, коли витрати держави перевищують її доходи протягом певного фінансового періоду, зазвичай за рік, що означає, що держава бере у борг частину грошей, необхідних для покриття своїх витрат. За Маастрихськими критеріями, що діють для держав, що є членами ЄС або є кандидатами на вступ до унії, дефіцит державного бюджету не має перевищувати поріг у 3% ВВП.

Відношення державного боргу до ВВП характеризує рівень заборгованості держави в порівнянні з розміром її економіки. Цей показник вказує на те, наскільки велика частина державного боргу відноситься до загального обсягу виробництва (ВВП) країни. За критеріями Маастрихтської угоди відношення державного боргу до ВВП не має бути вищим за 60%.

Індекс інфляції використовується для вимірювання змін рівня цін на товари та послуг протягом певного періоду часу в порівнянні з базовим періодом. Він є важливим критерієм, основуючись на якому центральні банки приймають рішення щодо монетарної політики країни, зокрема за допомогою зміни відсоткових ставок чи обсягів грошової маси. За вимогами Маастрихтського договору стан інфляції у країні не має бути

вищим за середній індекс інфляції трьох країн ЄС з найстабільнішим рівнем цін більше ніж на 1,5%.

Тривалі відсоткові ставки на державні облігації це відсоткові ставки для державні облігацій з терміном погашення десять років. Даний показник є одним із визначальних факторів для інвестицій в бізнес, які, в свою чергу, є основним джерелом економічного зростання, зокрема, низькі довгострокові відсоткові ставки заохочують інвестиції в нове обладнання, а високі - стримують їх. За Маастрихтськими критеріями цей показник не має переважати 2 % різниці від середнього значення відповідних ставок в країнах з найнижчою інфляцією.

Індекс легкості ведення бізнесу це рейтингова система, створена Групою Світового банку для комплексною оцінки складності створення і ведення власного підприємства у країнах світу. Даний показник використовується як середнє число оцінок відкриття бізнесу, постачання електроенергії у країні, легкості реєстрації дозволів на будівництво, отримання кредиту для створення підприємства, захисту меншинних інвесторів, сплата податків, закордонної торгівлі, забезпечення виконання контрактів, врегулювання неплатоспроможності. Вищі рейтингові значення свідчать про кращі, зазвичай простіші, регуляторні умови для бізнесу та сильніший захист прав власності.

Індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК) використовується для оцінки конкурентоспроможності країн у світовому масштабі. Цей показник бере до уваги такі фактори, як якість інфраструктури, державних та приватних інституцій, охорони здоров'я, вищої освіти та професійної підготовки, макроекономічну стабільність, ефективність ринку товарів,

праці, рівень розвитку фінансового ринку та бізнесу, оснащення новітніми технологіями, розмір ринку та інноваційний потенціал країни.

Таблиця 1.4 – Аналіз соціально-економічних показників Німеччини та України [5-17]

Показник	Німеччина	Україна
<i>СРПО (кінець 2023 р.)</i>	+31, 405 (експортер капіталу)	-6,527 (імпортер капіталу)
<i>МІП (кінець III кварталу 2023 р.), млрд. євро</i>	+2 800 (чистий дебітор)	-4 704 (чистий кредитор)
<i>ВВП (2023 р.) , млрд. євро</i>	4 460,130	178,776
<i>Дефіцит державного бюджету (2023 р.), % до ВВП</i>	-2,61	-17,62
<i>Відношення державного боргу до ВВП (2023 р.), %</i>	64,8 (кінець III кварталу 2023 р.)	89,5 (кінець III кварталу 2023 р.)
<i>Індекс інфляції (2023 р.), %</i>	5,9	5,1
<i>Тривалі відсоткові ставки на державні облігації (2023), %</i>	2,6	16,0
<i>Дефлятор ВВП, %</i>	25,0	6,6
<i>Мінімальна погодинна оплата праці, дол. США</i>	13,43	1,26
<i>Паритет купівельної спроможності: Індекс Біг Мак, разів, у порівнянні з ціною на Біг Мак у США</i>	1,03	0,49
<i>Середні витрати на проживання без оренди, євро - сім'ї з 4 осіб -однієї особи</i>	- 3 269,9 - 962,1	- 1388,2 - 401,9
<i>Рейтингове місце за індексом легкості ведення бізнесу (2023 р.)</i>	22 місце	64 місце

ІГК (2019 р.)	81,8 (7 місце)	57,0 (85 місце)
---------------	----------------	-----------------

Примітки: значення МПП є доступними на офіційних джерелах тільки станом на III квартал 2023; дані ІГК в Україні та РФ не обраховувалися у виданні 2022 р.; для обрахування індексу Біг Мака та мінімальної погодинної заробітної плати використовувався курс долара до гривні 39,45 [7]; для мінімальної погодинної оплати праці використано мінімальну заробітну плату у 8 000 грн., що є дійсною в Україні від 01.04.2024.

Участь в економічних уніях пропонує країнам-учасникам фінансову стабільність, спрощення транскордонної банківської діяльності, вдосконалене антикризове управління та стратегію поділу валютних ризиків між усіма країнами-учасниками. Німеччина є учасником Європейської Банківської Унії, її офіційною валютою разом з 19 іншими країнами учасниками ЄС є євро. Коригування курсу євро займається Європейський Центральний Банк (ЄЦБ). Натомість, Україна не є учасником жодної з банківських уній. Офіційною валютою України є гривня, регулюванням якої займається Національний Банк України (НБУ).

1.2.2. Політичні фактори: Стабільність політичного режиму, зовнішньополітичні відносини, участь у міжнародних організаціях та угодах можуть впливати на здатність країни до розвитку зовнішньоекономічних відносин.

Міжнародні зобов'язання й угоди визначають напрям політики країни відповідно до угоди, частиною якого є дана держава. Наприклад, з якими країнами держава є у коаліції, а які країни вона санкціонує тощо.

ФРН є:

- частиною *Європейського Союзу (ЄС)* - наднаціонального політичного та економічного об'єднання 27 країн-членів, розташованих переважно на європейському напівконтиненті;
- також частиною *Організація Північноатлантичного альянсу (НАТО)* - міжурядового військового альянсу, який складається із 31 країни-члена;
- країною-учасником *G-7 ("Група Семи")*, це міжурядового політичного та економічного форум, що складається також із Канади, Франції, Італії, Японії, Об'єднаного Королівства та Сполучених Штатів Америки (США); крім того, Європейський Союз (ЄС) є "неперерахованим членом". Вона організована навколо спільних цінностей плюралізму, ліберальної демократії та представницького правління. Членами G7 є найбільші країни з розвинутою економікою, які є членами МВФ.

Україна поки не є членом великих транснаціональних політичних організацій, та від 23 червня 2023 року, вона є *кандидатом на статус держави-члена ЄС*.

Рівень корупції в країні вимірюються з допомогою *індекса сприйняття корупції*. Високий рівень корупції негативно впливає на зовнішньоекономічні відносини, адже надає інвесторам почуття непевності в тому, що вони не стануть обманутими зі своїм капіталовкладенням. У рейтингу країн, які найменш схильні до корупції, Німеччина займає 9-е місце із 180 країн, Україна - 116-е [18], що говорить про достатньо гостру проблему зі станом корупції в Україні.

Одним із найголовніших політичних факторів, що впливає на економічне співробітництво країн, є *наявність геополітичних конфліктів країни*. Що

стосується України, то держава знаходиться у воєнному стані через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, що почалося 24 лютого 2022 р. Йому передував також започаткований РФ воєнний конфлікт на території Луганської та Донецької областей з подальшою анексією цих областей та АР (Автономна Республіка) Крим. ФРН наразі немає ніяких відкритих геополітичних конфліктів, але споряджає Україну гуманітарними і воєнними запасами та активно підтримує позицію України у російсько-українській війні.

1.2.3. Торговельна політика: відкритість економіки, встановлення, митних (тарифних і нетарифних) обмежень, укладання та виконання торгових угод можуть напряму впливають на обсяги та напрями зовнішньої торгівлі країни, а отже, і на торговельно-економічні відносини країни.

Основними торговельними показниками є:

- *Експорт* - обсяг вивезеної продукції з країни.
- *Імпорт* - обсяг ввезеної до країни продукції.
- *Зовнішньоторговельний оборот (ЗТО)* - сума вивезених та ввезених до країни продуктів.
- *Експортна квота* - відношення вивезених з країни продуктів до ВВП держави.
- *Імпортна квота* - відношення ввезених до країни продуктів до ВВП держави.
- *Зовнішньоторговельна квота* - відношення вивезених та ввезених до країни продуктів до ВВП держави.

Відкритість економіки характеризує вказує на ступінь участі країни у міжнародному економічному обміні товарами, послугами, капіталом та іншими ресурсами.

Таблиця 1.5 – Основні показники функціональної відкритості національної економіки [19, с. 8]

№ з/п	Показник	Методика розрахунку	Критерій відкритості економіки
1	Експортна квота	$E_k = \frac{E}{ВВП} \cdot 100$, де E_k – експортна квота; E – обсяг експорту країни; $ВВП$ – ВВП країни.	$\geq 45\%$
2	Імпортна квота	$I_k = \frac{I}{ВВП} \cdot 100$, де I_k – импортна квота; I – обсяг імпорту країни.	$\geq 45\%$
3	Зовнішньоторговельна квота	$Z_k = \frac{ZO}{ВВП} \cdot 100$, де Z_k – зовнішньоторговельна квота; ZO – обсяг зовнішньоторговельний оборот.	$\geq 90\%$

Таблиця 1.6 – Аналіз торговельних показників Німеччини та України за даними 2023 р. [7, 9-11]

Країна	I. Обсяг імпорту, млрд. дол.	II. Імпортна квота, % =I/VII	III. Обсяг експорту, млрд. дол.	IV. Експортна квота, % =III/VII	V. ЗТО, млрд. дол. =I+III	VI. Зовнішньоторговельна квота, % =V/VII	VII. ВВП, млрд. дол.
Україна	88,516	49,51%	51,105	28,59%	139,620	78,10%	178,766
Німеччина	1 690,476	37,90%	1 463,853	32,82%	3 154,329	70,72%	4 460,130

За критеріями таблиці 5, обрахування зовнішньоторговельних квот Німеччини та України роблять ясним факт того, що економіки обидвох країн є відкритими.

Торговельні угоди сприяють торговельній кооперації країн. Україна доєдналась до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2008 р. Також, починаючи від 2014 року, Україна є учасником зони вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС. Натомість, ФРН також є учасником СОТ, Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), ЗВТ з Україною та членами ЄС.

1.2.4. Соціально-економічні фактори: рівень освіти, рівень життя, розвиток інфраструктури та інші показники впливають на добробут населення, то ж і на людський капітал і на зовнішньоекономічні відносини країни з іншими державами.

Зокрема, *індекс розвитку людини (ІЛР)* є узагальненим показником середніх досягнень у ключових вимірах людського розвитку: довге та здорове життя, знання та гідний рівень життя. *Рівень життя населення:* індекс якості життя Numbeo, вимірює 8 показників: купівельну спроможність (включаючи орендну плату), безпеку, охорону здоров'я, вартість життя, співвідношення ціни на нерухомість до доходу, час у дорозі на роботу, забруднення та клімат. *Розвиток інфраструктури:* індекс оцінки якості інфраструктури допомагає виміряти фактори досягнення цілей державної політики в таких сферах, як промисловий розвиток, конкурентоспроможність торгівлі на світових ринках, ефективне використання природних і людських ресурсів, безпека харчових продуктів, охорона здоров'я, навколишнє середовище та зміна клімату.

Таблиця 1.7 – Аналіз соціально-економічних показників Німеччини та України [10, 20-22]

Соціально-економічний показник	Німеччина	Україна
--------------------------------	-----------	---------

ІЛР	0,942 (9-е місце у світі) - дуже високий рівень розвитку	0,773 (77-е місце у світі) - високий рівень розвитку
Індекс рівня життя	176 пунктів (9-е місце у світі)	107,3 (61-е місце у світі)
Індекс якості інфраструктури (станом на 2019 р.)	0,9 (8-е місце у світі)	0,72 (57-е місце у світі)

За соціо-економічними показниками Німеччина є лідируючою країною світу, натомість Україна, хоч і відноситься до країн із високим рівнем людського розвитку, та має прогалини у соціально-економічних факторах.

1.2.5. Геополітичне середовище: геополітичне розташування країни характеризує її експортну композицію, можливий попит на товари, туристичні потоки, відносини з сусідніми країнами, зокрема, схильність до участі в політичних об'єднаннях (якщо країна має малий розмір, їй вигідно бути в оптимальних політичних стосунках з більшими сусідніми державами, аби вони її потенційно не захопили), та інші геополітичні аспекти також можуть впливати на зовнішньоекономічні відносини.

ФРН є центрально європейською країною, на півночі якої знаходяться два моря: Північне та Східне (Балтійське), а у її південній та південно-західній частині – Альпійська складчастість. Користуючись рисунком 1, можна встановити мінерально-сировинний потенціал Німеччини, що виглядає наступним чином:

- *Горючі (паливні)* - більшість покладів кам'яного вугілля локалізовані у Рурському промисловому районі, що знаходиться у центральній частині регіону Північної Рейн-Вестфалії; бурого вугілля – у Саксонії, Бранденбургу (неподалік від кордону із Польщею), Північній Рейн-Вестфалії; поклади нафти були зафіксовані на узбережжі Північного моря, у федеративних землях Баден-Вюртемберг та Нижній Саксонії [22-23];
- *Металічні (рудні)* – федеральні землі Саксонія, Нижня Саксонія, Баден-Вюртемберг, Баварія, Північна Вестфалія, зокрема, Баварія і Саксонія багаті на дорогоцінні метали (срібло та золото);
- *Нерудні* – сіль у центральних та південних землях Німеччини, радіоактивні матеріали у Саксонії [22].

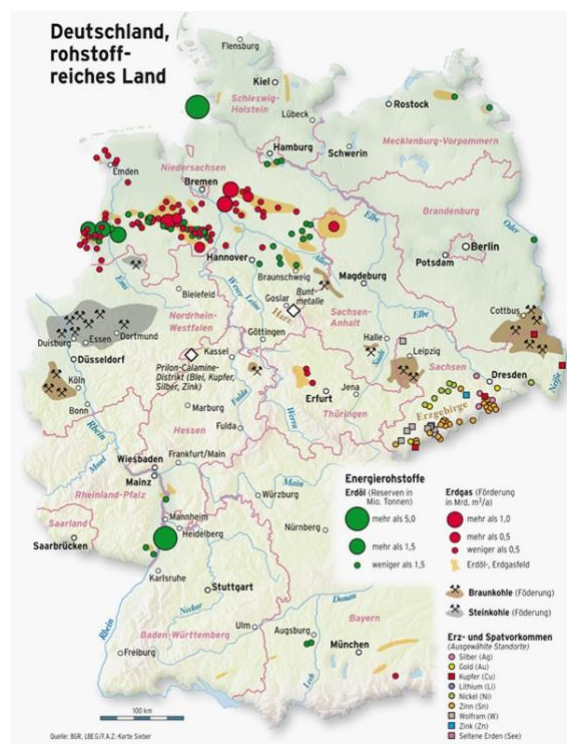

Рисунок 1.3 – Розподіл корисних копалин на території Німеччини станом на 2011 рік [22]

Можна зробити висновок, що Німеччина є країною з доволі великою кількістю мінерально-сировинних запасів, та для високо розвиненої індустрії ФРН їх недостатньо, тому країна часто імпортує сировину із-за кордону.

Україна знаходиться у серці східної Європи, має доступ до двох морів: Чорного й Азовського. Україна належить до держав світу, найбагатших на сировинні та мінеральні ресурси. Поєднання тектонічних елементів від архею до кайнозойської ери, утворене впливом усіх процесів, властивих утворенню земної кори, породило широкий спектр корисних копалин, що складають мінерально-сировинну базу країни. На початку ХХІ століття Україна утримувала під своєю землею до 5% світового мінерально-сировинного потенціалу, з них:

- *горючі (паливні)* – ключовими нафтогазоносними провінціями вважаються Дніпровсько-Донецька, Балтійсько-Переддобруджинська, Карпатська, а також, Причорноморсько-Північно-Кавказько-Мангишлацька;
- *металічні (рудні)* – найголовніші родовища рудних металів знаходяться у Дніпровсько-Донецькій, Дністровсько-Причорноморській, Карпатсько-Кримській провінціях та Українському кристалічному щиті (територія вздовж середньої течії Дніпра);
- *неметалічні (нерудні)* - у межах Українського щита відомо про приблизно 100 родовищ графіту, поклади калійних солей знаходяться в Передкарпатському прогині, кам'яна сіль – у Дніпровсько-Донецькій западині та Закарпатському соленосному басейні, запаси фосфориту існують у межах Волино-Подільської плити, Дніпровсько-Донецької западини і т.д.;

- *гідромінеральні* – до найважливіших гідрогеологічних райони України належать Дніпровсько-Донецький артезіанський басейн, Волино-Подільський артезіанський басейн, Причорноморський артезіанський басейн. [24]

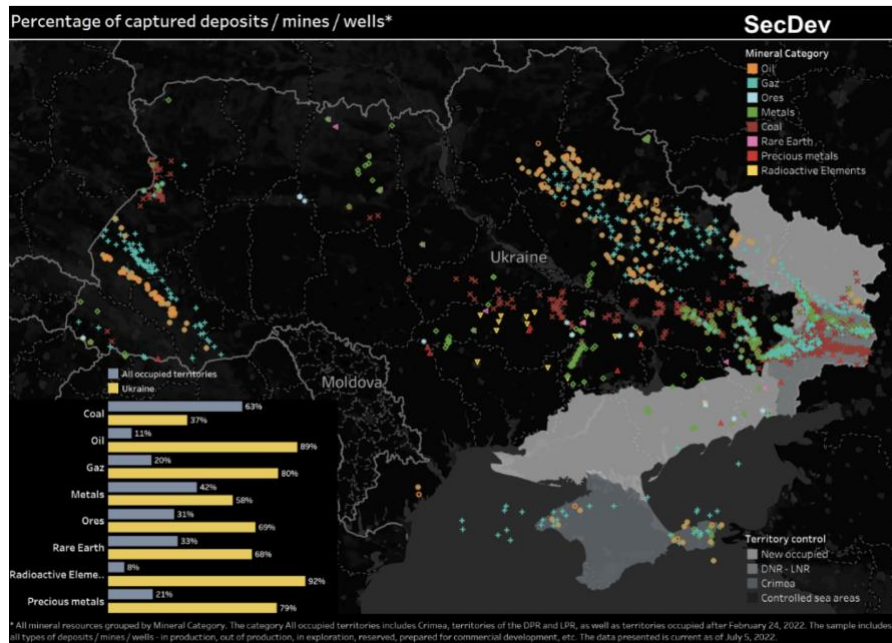

Рисунок 1.4 – Корисні копалини, що знаходяться на окупованих територіях України станом на 05.07.2022 у складі наявних корисних копалин [25]

24 лютого 2024 року Російська Федерація започаткувала повномасштабну війну в Україні, яка наразі є найбільшим геополітичним конфліктом всередині європейського географічного простору. Роздивившись рисунок 2, можна чітко побачити, що саме у результаті варварської окупації Російською Федерацією східних, південно-східних та південних територій України, наша держава наразі не має доступу до 63% запасів усього кам'яного вугілля, 11% нафти, 20% газу, 42% металів, 31% руд, 33% чорнозему, 8% радіоактивних елементів, а також 21% дорогоцінних

металів, що являє собою надзвичайно великі витрати для потенціалу корисних копалин України, тобто, і для української економіки загалом.

Спираючись на всі вищезазначені фактори, можна сказати, що ФРН є *економічно, політично, соціально, торговельно та геополітично високорозвиненою країною*. Натомість, Україна є привабливою країною для видобування сировини, адже її *мінерально-сировинний запас є надзвичайно великим*, її торговельний потенціал також є достатньо високим, особливо в АПК. Держава має високий рівень людського капіталу, а також уже почала процес вступу до ЄС та наразі активно впроваджує реформи. Та простягання воєнного конфлікту, спричинене вторгненням РФ на територію України, *унemoжливлює досягання повного потенціалу у видобутку мінеральних речовин*, прийнятті оптимальних політичних рішень та забезпеченні ефективних торговельних ланок на території України.

1.3. Огляд літератури щодо торговельно-економічного співробітництва Німеччини й України

Аналіз літератури подається у хронологічному порядку випуску наукових публікацій задля їх максимально ефективного аналізу, а також, пошуку аналогій, визначення змін у політичній та соціально-економічній сфері країн та їх співробітництва та їх впливу на "статус-кво" торговельно-економічних стосунків України з Німеччиною.

Н. Осипенко у своїй науковій статті [26, с. 263-264] досліджує торговельний оборот України у 2014-2015 роках та зміни в цьому показнику внаслідок політичних подій того періоду, таких як Революція Гідності, анексія Криму та конфлікт на сході країни. Зазначається, що

початкове зростання експорту у 2014 році було спричинене наданням преференційного режиму з ЄС та девальвацією гривні, яка зробила українські товари привабливішими для європейських покупців. Проте, подальша девальвація гривні та зростання інфляційного тиску призвели до зменшення експорту в 2015 році. Динаміка вітчизняного експорту до Німеччини показала позитивну тенденцію у 2015 році, що може посприяти подальшому розвитку торговельної співпраці у високотехнологічних та сільськогосподарських галузях.

Балежентіс А., Яценко О. [27, с. 32-62] дослідили переваги та ризики, які принесла зона вільної торгівлі з ЄС Україні у 2014-2017 рр. За допомогою економетричної моделі вони проаналізували та спрогнозували потенціал та торговельні асиметрії даного економічного співробітництва. Так, як Німеччина являє собою найсильнішу економіку ЄС, то тенденції розвитку торгівлі у межах всієї Європейської Унії характерні також і для ФРН.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році дало можливість знизити мита на 98% для українських продуктів на території ЄС та підвищити політичну співпрацю. Дослідники виявили, що частка ЄС у товарному експорті України зростала, перевищуючи 40 % у 2017 р. вперше з 2014 р. Зменшення імпортних мит сприяло більшому експорту до ЄС, хоча існували перешкоди, такі як тарифні квоти та стандарти безпеки продуктів, які ускладнювали торгівлю.

Автори відмічають, що підприємці, які вже працювали на європейському ринку, скористалися перевагами ЗВО і збільшили обсяги збуту своєї продукції в ЄС. Однак структура зовнішньої торгівлі України була небезпечною, оскільки майже всі експортовані товари були сировиною, а імпорт характеризувався, в основному, високотехнологічними товарами з

ЄС. Це призвело до негативного торговельного балансу та обмежених можливостей українських компаній на європейському ринку.

Торгівля та лібералізація продовжуватимуться, проте для деяких товарних категорій процес займе значно більше часу. Умови посиленого неопротекціонізму зумовлюють важливу роль нетарифних бар'єрів, тому адаптація української регуляторної системи до європейських стандартів є ключовою для зниження таких бар'єрів.

Гравітаційна модель показала сильний ефект економічного зростання (ВВП) ЄС на ЗТО України. В той час показник ВВП України має менший вплив на ЗТО через свої менші розміри. Характерно для країн з ринком товарів, що знаходиться у стані формації, в Україні спостерігається значний ріст залежності економічного зростання від експорту у 2015-2017 рр. Зростання цін на нафту сприяє збільшенню торгівлі між країнами, незважаючи на те, що припущення у гравітаційній моделі було протилежним. Такі явища пояснюються близьким географічним розташуванням країн ЄС та відносно невеликими витратами на транспортування.

Авторки *К. С. Пугачевська та Н. Д. Івоняк* [28, с. 1-3] звернули увагу читачів на важливість стратегічного партнерства для України, зокрема з Німеччиною, саме через зацікавленість німецької сторони у розвитку української економіки та готовність інвестувати в неї. У своїй статті відмітили особливу тенденції гнучкості в торгівлі товарами між Україною та Німеччиною, що свідчить про глибокі та стабільні торговельно-економічні зв'язки між цими країнами, що залишаються непохитними навіть у змінному зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Як і *Н. Осипенко* [26, с. 263-264], *К. С. Пугачевська та Н. Д. Івоняк* [28, с. 1-3] зробили акцент на визначенні Україною її європейського курсу у політиці та економіці під час Революції Гідності. Після кризового періоду 2013-2014 років Україна підтвердила свій європейський вибір і статус країни, яка готова до реформ. Авторки *К. С. Пугачевська та Н. Д. Івоняк* наголошують на важливості стратегічного партнерства між Німеччиною та Україною та пропонують ряд інструментів для його зміцнення, таких як забезпечення державних гарантій інвестицій та спрощена реєстрація суб'єктів господарювання.

Вони вважають доцільним введення чіткої програми, що включатиме міждержавні угоди та внутрішні програми, які стимулюватимуть співробітництво та розвиток України. Щодо майбутнього торговельно-економічного співробітництва, вони передбачають його розвиток за позитивним або нейтральним сценарієм, з урахуванням гнучкості та адаптивності з боку України для побудови взаємовигідного партнерства.

Тимошенко Ю.С. та Муренець І.Г. [29, с. 242-246] також наголошують на ліберальності торгового права Німеччини, відкритості економіки цієї країни, її важливості як торгового партнера та інвестора для України. Німеччина славиться якістю та комплексністю своїх товарів, на відміну від вітчизняної продукції. Саме з цієї причини ФРН є надзвичайно важливим імпортером для нашої держави.

Архієреєв С.І. [30, с. 1-3] у своїй статті розглядає роль Німеччини у переорієнтації української торгівлі від країн СНД (Співдружності Незалежних Держав) до Європи. Зазначено, що для України було складніше впроваджувати зміни та переорієнтувати торгівлю в європейський напрямок на відміну від країн, які впроваджували вільну

торгівлю у блоці CEFTA (Центральноевропейська угода про вільну торгівлю).

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, експорт України до ЄС стабільно перевищував експорт до країн СНД. Однак під час фази контр-орієнтації та інституційної переорієнтації торгівлі, обсяги Наголошується на винятковій важливості торгового партнерства України з Німеччиною, адже саме ФРН відіграє провідну роль у торгівлі як з Україною, так і з іншими країнами Східного партнерства. Але і для Німеччини двосторонні торговельні відносини з Україною також є надзвичайно важливими, особливо у світлі втрат, яких зазнала німецька економіка від санкцій до РФ, втративши 39% експорту, що мав би бути направлений до РФ.

За допомогою графіку Архієреєв демонструє, що роль Німеччини в експорті та імпорті ЄС загалом залишається стабільною, хоча вона зробила більший внесок у переорієнтацію української зовнішньої торгівлі у 2015 році. У 2013-2015 роках проблема дисбалансу у двосторонніх торговельних відносинах поглибилася через розриви у переорієнтації імпорту-експорту, які зникли лише у 2016 році. Однак дефіцит торгівлі з Німеччиною знову залишився на високому рівні у 2017-2020 рр.

Піскова О.В. [31, с. 153-156] у своїй статті аналізує хронологію політично-економічних відносин між Україною та Німеччиною від розпаду СРСР 1991 року до початку до початку повномасштабної війни Росії на території нашої держави, наголошуючи на тому, що ФРН однією з перших держав визнала суверенітет України у 1991 році. До війни 2022 року Німеччина займала друге місце після РФ за ЗТО з Україною та четверте - серед інвесторів в Україну. Авторка робить акцент на тому, що до російського вторгнення 2022 р. та пандемії Covid-19, 2000-2500 малих

та середніх підприємствам (МСП) давали 60 000 українців робочі місця, з яких близько 35 000 були у сфері автомобільних поставок. Піскора виділила три випробування для зовнішньоторговельних відносин України з ФРН: геополітичні конфлікти з РФ, енергетичну безпеку та євроінтеграцію. Авторка також зауважила, що до повномасштабного вторгнення Німеччина та Франція були стурбовані перспективами швидкого вступу України до ЄС і ризиками потужного центру прийняття рішень у Східній Європі щодо відносин з Росією.

Усі автори даних наукових статей наголошували на важливості та перспективності торговельно-економічних відносин України з Німеччиною, адже ФРН є:

- провідною економікою ЄС;
- одним із головних торговим партнерів України;
- одним із головних інвесторів (експортерів капіталу) в Україну

В усіх статтях значну увагу було виділено *доєднання Україною ЗВТ з ЄС, реакції ЗТО на геополітичні конфлікти*, визвані вторгненням РФ на територію Україною 2014 р. та 2022 р.

Піскора О.В. [31, с. 153-156] та *Балежентіс А., Яценко О.* [27, с. 32-62] вбачають у продукції АПК як найбільшій структурній частині експорту України ризики, пов'язані з високою еластичністю попиту на сировину. Як ще один значний бар'єр до ефективності торгівлі з Німеччиною *Балежентіс А., Яценко О.* [27, с. 32-62] розцінюють неповне співпадіння стандартів сертифікації товарної продукції, тарифні квоти та інші нетарифні бар'єри. Натомість, усі автори розцінюють вхід України до ЗВТ як спосіб розширення ринків збуту вітчизняної продукції, заохочення

українських виробників до конкуренції та диверсифікації вітчизняного ринку товарів.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ

2.1. Сучасні тенденції розвитку співпраці між країнами

Користуючись *табл. А1 (Додаток А)*, можна зробити висновок про основні категорії товарів, що експортуються з України до Німеччини та навпаки. Зокрема, у 2022 році Німеччина експортувала в Україну \$4,52 млрд. Основними товарами, які Німеччина експортувала в Україну, є автомобілі (437 млн. дол. США), упаковані ліки (239 млн. дол. США) та нафтовий газ (154 млн. дол. США). Тобто, товарами імпорту з ФРН до України, в основному, є високотехнологічні продукти. За даними *Обсерваторії економічної комплексності (ОЕС)*, протягом останніх 27 років експорт Німеччини до України зростав на 5,69% у річному обчисленні, з 1,02 млрд. дол. США у 1995 році до 4,52 млрд. дол. США у 2022 році.

Основними виробами, що експортувалася з України до Німеччини у 2022 році стали ізолюваний дріт (368 млн. дол. США), насіння ріпаку (202 млн. дол. США) та кукурудза (120 млн. дол. США). Протягом останніх 27 років експорт України до Німеччини зростав на 6,9% у річному обчисленні, з \$400 млн у 1995 році до \$2,43 млрд у 2022 році.

Загалом, однією з найпопулярніших торгових груп експорту України є продукція групи АПК, що зайняла всього 29,62% експорту у 2022 році та 42,27% у 2023 р. Саме тому, для моделювання двостороннього товарообігу ФРН та України було обрано не тільки загальний показник по всім категоріям продукції, а й окремо за сільськогосподарськими виробами.

2.1.1. Аналіз залежності загального ЗТО ФРН й України від повномасштабної війни та загальносвітових цін на нафту

Найпоширенішою економетричною моделлю для оцінки ефективності використання потенціалу торгово-економічної співпраці між країнами є *гравітаційна модель*. Її вперше виставив на світовий огляд Ян Тінберген у 1962 році. Він припускав існування залежності між обсягом торгівлі країн та розміром їх економік і відобразив цю залежність у вигляді *рівняння 2.1* [27, с. 43].

$$F_{ij} = G \frac{GDP_i^\alpha GDP_j^\beta}{d_{ij}^\delta} \varepsilon_{ij}, \quad (2.1)$$

де F_{ij} – товарооборот між країнами i та j ,

GDP_i та GDP_j – валовий внутрішній продукт країн i та j ,

d_{ij} – фактор торговельних витрат, в тому числі і логістичні витрати,

α, β, δ – константи (параметри моделі).

Для свого дослідження я обрала модернізовану форму гравітаційної моделі, що komponує з моїми цілями, а саме дослідженням впливу повномасштабного вторгнення РФ в Україну, впливу підвищення світових цін на нафту (як частини логістичних витрат, але і як наслідок початку російсько-української війни), вплив впровадження зони вільної торгівлі на торгівлю ФРН з Україною. Для цієї мети мені найкраще підійшла логаритмічна форма гравітаційної моделі, яка дозволяє додавання власних якісних змінних, як у *рівнянні 2.2*:

$$\ln(FTT_{UKR-BRD}) = \beta_0 + \beta_1 * \ln(GDP_{BRD}) + \beta_2 * \ln(GDP_{UKR}) + \beta_3 * \ln(oil\ price_{world}) + \beta_4 * DUMMY_{full-scale-war} + \beta_5 * DUMMY_{FTA} + \varepsilon_i \quad (2.2)$$

$FTT_{UKR-BRD}$ – товарооборот між ФРН й Україною,
 GDP_{BRD} та GDP_{UKR} – валовий внутрішній продукт Німеччини та України,
 $oil\ price_{world}$ – фактор логістичних витрат, виражений через світову ціну на нафту,
 $DUMMY_{full-scale-war}$ – фіктивна змінна, що засвідчує наявність повномасштабної війни в одній із країн,
 $DUMMY_{FTA}$ – фіктивна змінна, що засвідчує наявність угоди про вільну торгівлю між двома країнами,
 ε_i – усі інші фактори, які впливають на товарооборот ФРН й України, але не входять до рівняння,
 α, β, δ – константи (параметри моделі).

Для оцінки параметрів цієї моделі були використані статистичні дані Німеччини та України за період з 1995 по 2023 рік - усі дані, що можливо було знайти на офіційних українських та закордонних джерелах, а саме, на сайтах *Обсерваторії економічної комплексності (ОЕС)* та *Дія.Бізнес* [32, 33]. В якості показників розміру економік було взято ВВП ФРН та ВВП України відповідно [7, 10, 34]. У джерелі “Statista.com” [10] ВВП ФРН було відображено у євро (до 2002 року у німецьких марках), то ж значення ВВП ФРН було домножено на гармонізований курс євро/нім. марки до долара [15, 35-37]. Для вимірювання відстані між країнами у цій моделі було обрано показник середньорічних світових цін на нафту у складі логістичних витрат за прикладом *Балежентіс А., Яценко О.*, [27, с. 32-62] (див. табл. Б1 у додатку Б).

Для визначення впливу повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, що почалося 24 лютого 2022 року, на торгівлю обох країн використовується змінна $DUMMY_{full-scale-war}$, що дорівнює 0 з 1995 р.

до 2021 р. та 1 з 2022 р. по 2023 р. Для відображення впливу впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що повністю увійшов у дію з 1 січня 2016 року, було використано змінну $DUMMY_{FTA}$, яка дорівнювала 0 з 1995 р. до 2015 р. та 1 з 2016 р. по 2023 р.

Таблиця 2.1 - Таблиця регресії гравітаційної моделі 1 (згенеровано автором за допомогою додатку "Gretl")

Модель 1: МНК, на базі спостережень 1995–2023 (T = 29)
Залежна змінна: ln_FTT

	коефіцієнт	ст. похибка	t-статистика	p-значення
const	-5.13953	3.66162	-1.404	0.1738
ln_GDP_BRD	0.833466	0.283221	2.943	0.0073 ***
ln_GDP_Ukraine	-0.0158934	0.0846469	-0.1878	0.8527
ln_oil_price	0.397918	0.189760	2.097	0.0472 **
Full_scale_war	-0.354759	0.190712	-1.860	0.0757 *
FTA	-0.00874508	0.138340	-0.06321	0.9501
Середнє зал. змін.	8.546458	Ст. Відх. зал. змін.	0.625389	
Сума кв. залишків	1.143884	С.П. регресії	0.223011	
R-квадрат	0.895546	Скориг. R-квадрат	0.872839	
F(5, 23)	39.43866	P-значення (F)	1.54e-10	
Лог. Правдоподібн.	5.727347	Крит. Акайке	0.545305	
Крит. Шварца	8.749080	Крит. Хеннана-Куїнна	3.114625	
параметр rho	0.063068	Стат. Дурбіна-Уотсона	1.805987	

За виключенням константи, найбільше p-значення має змінна 6 (FTA)

Користуючись таблицею 2.1, визначено, що модель є статистично значущою ($F_{\text{фактичне}} > F_{\text{критичне}}(0,05): 39,4387 > 2,90$). $R^2=0,8955$, що означає, що 89,55% показників ЗТО пояснюються впливом досліджуваних факторів. Користуючись коефіцієнтами з таблиці 2.1, можна скласти повноцінне рівняння лінійної регресії:

$$\ln(FTT_{UKR-BRD}) = -5,1395 + 0,8335 * \ln(GDP_{BRD}) - 0,0160 * \ln(GDP_{UKR}) + 0,3979 * \ln(oil\ price_{world}) - 0,3548 * DUMMY_{full-scale-war} - 0,0088 * DUMMY_{FTA} + \varepsilon \quad (2.3)$$

Інтерпретуючи дану гравітаційну модель вдається констатувати, що при збільшенні ВВП ФРН на 1 дол. США ЗТО з Україною росте на 0,8335 дол. США; при зростанні ВВП України на 1 дол. США двосторонній товарообіг країн зменшується на 0,0160 дол. США; збільшення ціни на нафту на 1 дол. США виражається у підвищенні товарообігу на 0,3979 дол.

США; ведення бойових дій на території України зменшує ЗТО ФРН й України на 0,3548 дол. США на кожен 1 дол. США товарообігу; введення у дію Угоди про асоціацію України з ЄС зменшує ЗТО ФРН й України на 0,0088 дол. США на кожен 1 дол. США двостороннього товарообігу. Із всіх цих показників статистично значущими у моделі є тільки ефекти ВВП Німеччини, світової ціни на нафту та повномасштабної війни на ЗТО країн (значення $p < 0,05$, позначені зірочками у таблиці 2.1). То ж, саме ефекти цих чинників завдають впливу на двосторонній товарообіг ФРН й України.

Наближення коефіцієнту детермінації до 1 вказує на те, що модель добре підходить для опису даних та ефективно пояснює причинно-наслідкові зв'язки. Аби проілюструвати це, було побудовано графік (див. рисунок 2.1.), на якому відображено мінімальну різницю у фактичних та спроектованих значень ЗТО України та ФРН з 1995 по 2023 рік.

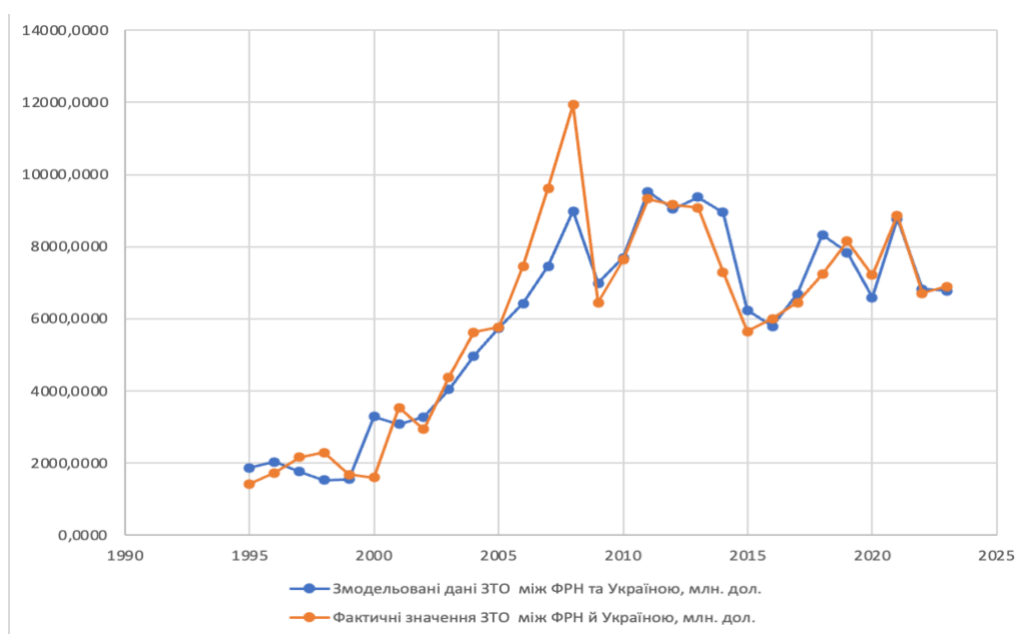

Рисунок 2.1 – Порівняння змодельованих та фактичних значень ЗТО Німеччини й України у 1995-2023 рр. (згенеровано автором за даними із додатку “Gretl”)

Також, за допомогою функції прогнозування у “Gretl” було можливо спрогнозувати значення ЗТО ФРН й України у наступні 5 років (див. рис. 2.2).

Рисунок 2.2 – Спрогнозований двосторонній товарообіг ФРН й України на 2024-2028 рр. (згенеровано автором за даними із додатку “Gretl”)

2.1.2. Аналіз залежності ЗТО групи АПК ФРН й України від повномасштабної війни та загальносвітових цін на нафту

Товарна група агро-промислового комплексу займає велику частину українського експорту, і пов'язана з ризиком легкої взаємозамінюваності, описані детальніше у підрозділі 2.2, тому аналіз саме цієї товарної категорії є доцільним. Для аналізу ЗТО групи АПК було взято аналогічну до моделі 1 логарифмічну форму гравітаційної моделі, яку візуалізовано у рівнянні 2.4:

$$\ln(FTT_{agro}) = \beta_0 + \beta_1 * \ln(GDP_{BRD}) + \beta_2 * \ln(GDP_{UKR}) + \beta_3 * \ln(oil\ price_{world}) + \beta_4 * DUMMY_{full-scale-war} + \beta_5 * DUMMY_{FTA} + \varepsilon_i \quad (2.4)$$

де FTT_{agro} – товарооборот групи АПК між ФРН й Україною,

GDP_{BRD} та GDP_{UKR} – валовий внутрішній продукт Німеччини та України,

$oil\ price_{world}$ – фактор логістичних витрат, виражений через світову ціну на нафту,

$DUMMY_{full-scale-war}$ – фіктивна змінна, що засвідчує наявність повномасштабної війни в одній із країн,

ε_i – усі інші фактори, які впливають на товарооборот ФРН й України, але не входять до рівняння,

α, β, δ – константи (параметри моделі).

Для обрахунку двостороннього обороту сільськогосподарської продукції між ФРН й Україною було взято дані товарних груп “продукти тваринного, рослинного походження”, “тваринні та рослинні бі-продукти”, “продукти харчування” на сайтах *Обсерваторії економічної комплексності (ОЕС)* та *Дія.Бізнес* [32, 33] за період з 1995 р. по 2023 р., що є відповідниками товарних груп з 01 по 24 за УКТ ЗЕД (Українським класифікатором товарів зовнішньоекономічної діяльності) (розділи I – IV).
Всі інші показники, а саме, ВВП ФРН та України, світові ціни на нафту, а

також, змінні повномасштабної війни та Угоди про асоціацію з ЄС, було взято з моделі 1 (див. табл. Б2 у додатку Б).

Таблиця 2.2 - Таблиця регресії гравітаційної моделі 2 (згенеровано автором за допомогою додатку “Gretl”)

Моделі 1: МНК, на базі спостережень 1995–2023 (T = 29)
Залежна змінна: ln_FTT_agro

	коефіцієнт	ст. похибка	t-статистика	p-значення	
const	1.44183	4.50594	0.3200	0.7519	
ln_GDP_BRD	-0.113498	0.348528	-0.3257	0.7476	
ln_GDP_Ukraine	0.258452	0.104165	2.481	0.0208	**
ln_oil_price	0.798099	0.233515	3.418	0.0024	***
Full_scale_war	-0.231527	0.234687	-0.9865	0.3341	
FTA	0.886587	0.170239	5.208	2.79e-05	***
Середнє зал. змін.	6.059351	Ст. Відх. зал. змін.	0.824925		
Сума кв. залишків	1.732226	С.П. регресії	0.274434		
R-квадрат	0.909089	Скориг. R-квадрат	0.889326		
F(5, 23)	45.99885	P-значення (F)	3.17e-11		
Лог. Правдоподібн.	-0.289833	Крит. Акайке	12.57967		
Крит. Шварца	20.78344	Крит. Хеннана-Куїнна	15.14899		
параметр rho	0.268341	Стат. Дурбіна-Уотсона	1.374136		

За виключенням константи, найбільше p-значення має змінна 2 (ln_GDP_BRD)

За допомогою таблиці 2.2, можна констатувати, що модель є статистично значущою ($F_{\text{фактичне}} > F_{\text{критичне}} (0,05): 45,9989 > 2,90$). $R^2=0,9091$, що означає, що 90,91% показників ЗТО товарної групи АПК пояснюються впливом факторів, що аналізуються. Користуючись коефіцієнтами з таблиці 2.2, можна скласти повноцінне рівняння лінійної регресії №2:

$$\ln(FTT_{agro}) = 1,4418 - 0,1135 * \ln(GDP_{BRD}) + 0,2585 * \ln(GDP_{UKR}) + 0,7981 * \ln(oil\ price) - 0,2315 * DUMMY_{full-scale-war} + 0,8866 * DUMMY_{FTA} + \varepsilon_{UKR-BRD} \quad (2.5)$$

Економічна інтерпретація гравітаційної моделі №2 є наступною: при збільшенні ВВП ФРН на 1 дол. США ЗТО товарами групи АПК з Україною знижується на 0,1135 дол. США; при підвищенні ВВП України на 1 дол. США двосторонній товарообіг с/г продукції країн збільшується на 0,2585

дол. США; збільшення ціни на нафту на 1 дол. США виражається у підвищенні товарообігу групи АПК на 0,7981 дол. США; ведення повномасштабної війни на території України зменшує ЗТО с/г продукцією ФРН й України на 0,2315 дол. США на кожен 1 дол. США товарообігу; введення у дію Угоди про асоціацію України з ЄС характеризується підвищенням ЗТО ФРН й України на 0,8866 дол. США на кожен 1 дол. США двостороннього товарообігу сільськогосподарськими виробами. Для лінійної регресії №2 статистично значущими є ефекти ВВП України, світової ціни на нафту та введення у дію договору про вільну торгівлю з державами-членами ЄС (значення $p < 0,05$, позначені зірочками у таблиці 2.2) — саме ці фактори впливають на двосторонній товарообіг товарами групи АПК між ФРН та Україною.

У даній моделі лінійної регресії коефіцієнт детермінації також близьиться до 1 та ефективно пояснює причинно-наслідкові зв'язки показників, що продемонстровано на *рис. 2.3*.

Рисунок 2.3 – Порівняння змодельованих та фактичних значень ЗТО Німеччини й України у 1995-2023 рр. (згенеровано автором за даними із додатку “Gretl”)

Також, за допомогою функції прогнозування у “Gretl” було відтворено орієнтовну динаміку ЗТО с/г продукції між ФРН та Україною у наступні 5 років (див. рис. 2.4).

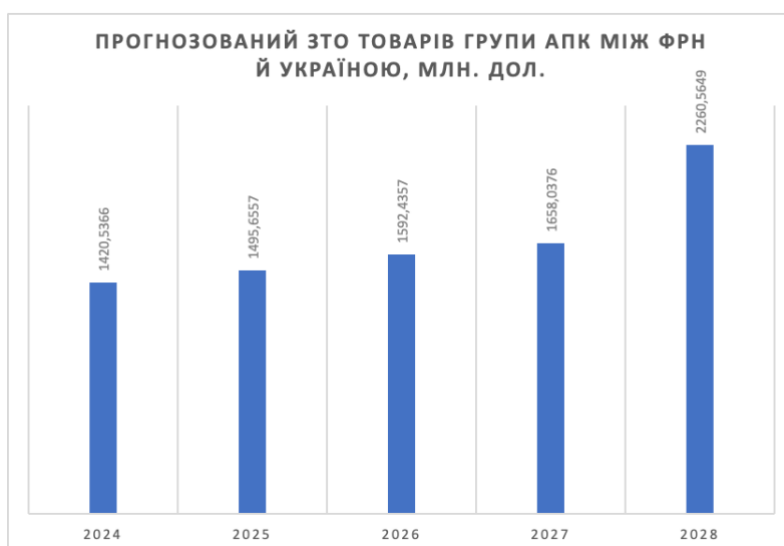

Рисунок 2.4 – Спрогнозований двосторонній товарообіг виробами групи АПК між ФРН й Україною на 2024-2028 рр. (згенеровано автором за даними із додатку “Gretl”)

Підсумовуючи статистично значимі результати, що виходять з побудови гравітаційних моделей №1 та №2, потрібно зазначити, що

- 1) при збільшенні ВВП ФРН на 1 дол. США ЗТО зростає на 0,8335 дол. США;
- 2) при підвищенні ціни на нафту на 1 дол. США у обсяги торгівлі між ФРН та Україною зростають на 0,3979 дол. США;

- 3) з кожним наступним роком ведення бойових дій на території країни у ЗТО ФРН й України втрачаються 0,3548 дол. США на кожен додатковий 1 дол. США товарообігу;
- 4) за умови зростання ВВП України на 1 дол. США двосторонній товарообіг продукції групи АПК ФРН й України підвищується на 0,2585 дол. США;
- 5) при зростанні ціни нафти на 1 дол. США спостерігається підвищення товарообігу с/г виробів на 0,7981 дол. США;
- 6) дія Угоди про асоціацію України з ЄС виражається підвищенням ЗТО ФРН й України на 0,8866 дол. США на кожен 1 дол. США двостороннього товарообігу.

У ході аналізу результатів обидвох гравітаційних моделей, стає очевидним, що одне із головних гіпотез гравітаційної моделі не є правдивим, а саме те, що теоретично через збільшення ціна на нафту кількісні показники ЗТО між країнами мають падати. Але товарообіг Німеччини й України в обох моделях підвищувався у ході зростання світових цін на нафту. Даний ефект було також згадано *Балежентіс А., Яценко О.*, [27, с. 32-62], і він пояснюється географічною близькістю України до ФРН (приблизно 1349 км), що робить державу вигіднішою для торгівлі, аніж країни у інших частинах світу.

Для загального товарообігу між Україною та ФРН було зафіксовано більший ефект розміру економіки ФРН, а для групи АПК – ефект розміру економіки України. “Угода про асоціацію” України та ЄС сприяла у 2016-2017 роках нарощенню обсягів експорту та імпорту України з країнами ЄС. Але ключовою цю угода наразі є саме для продукції комплексу АПК, адже саме ця частина експортних товарів є зараз найкраще пристосованою до європейських стандартів. А ефект повномасштабної війни є найбільш відчутним для загального товарообігу між країнами, адже через початок

повномасштабного вторгнення та масивних збитків для української інфраструктури зменшилась частка експорту багатьох інших виробів, а товарів групи АПК тільки виросла.

2.2. Визначення основних проблем ефективного розвитку співробітництва України та Німеччини

2.2.1. Торговельні проблеми

Україна не входить до списку головних торговельних партнерів Німеччини. В 2018 році вона займала 42 місце серед країн світу за обсягом імпорту з Німеччини та 45 місце за обсягом експорту до Німеччини. З іншого боку, ФРН займає одне з основних місць в українській зовнішній торгівлі. В 2018 році Німеччина була п'ятим найбільшим ринком для українського експорту та третім найбільшим ринком для українського імпорту.

Україна належить до числа країн, що розвиваються, з явним домінуванням аграрного та промислового комплексів в економіці держави, в той час як ФРН є економічно розвиненої країною з переважаючим третинним та четвертинним секторами господарства. У цій нерівності у рівнях розвитку економіки я й вбачаю одну з головних проблем співпраці країн.

Наприклад, більшість основних товарів експорту України є легко замінюваними. До них належать товари групи АПК, товарообіг яких було аналізовано у *підрозділі 2.1.2*, а також, про що вже згадували *Балежентіс А., Яценко О.* [27, с. 32-62]. Прикладом проблем, що виникають за великої експортозалежності від однієї групи продукції, можна було спостерігати протягом протестів польських фермерів на кордоні з Україною протягом взимку 2023-2024 року, під час якого польські землероби заблокували поставки зерна з України до Європи на 5 місяців станом на квітень 2024 року [38]. Натомість, український агропромисловий сектор, що за даними Українського клубу аграрного бізнесу у 2023 році залежав від поставок до Європи на 60% [39], зазнав великого удару. Наразі в офіційних джерелах

досі немає звіту торговельного обороту за останні місяці, тому поки що неможливо оцінити, наскільки сильним був цей удар.

Другою проблемою для зовнішньоекономічного співробітництва України та Німеччини як однієї з країн Європейського Союзу, яку добре підсвітила ситуація з польськими протестами на українському кордоні, є нетарифні бар'єри, зокрема вищі вимоги до сертифікації якості та техніки виробництва продукції у країнах ЄС.

На перший погляд може здатися, що польські аграрії безщадно псували українське зерно та викидали його із вантажних вагонів через шовінізм чи інші політичні налаштування, та, насправді, схожі протести розкинулися Європою у 2023 році та відбувалися не тільки у Польщі, а й Німеччині, Франції, Іспанії і т.д. Їх істинною причиною є потенційна відмова європейського уряду від фінансового субсидування фермерів. Для рільників вирощування продуктів харчування за так званою “Зеленою угодою” (стратегією економічного розвитку ЄС, за якою до 2050 року мають повністю ліквідуватися викиди парникових газів на території союзу [40]) стає все більш не вигідним, адже собівартість їх продукції підвищується за рахунок використання екологічно-прийнятних технологій, а їх дохід через це зменшується. До того ж, європейські аграрні субсидії знижувалися поступово і становлять наразі 30% [41]. Планується їх тотальна ліквідація, адже за останні роки в ЄС додалися такі проблеми, як підвищена інфляція, міграція з України, високі видатки на електроенергію тощо, і видатки мають перенаправитися до цих сфер. А Польща, як країна з одним із найбільшим аграрним сектором у Європі, яка до того ж отримала за весь час знаходження у Євросоюзі 74 млрд. євро [41] на сільське господарство і є однією з держав, найбільш зацікавлених у подальшій відсутності ліквідації виплат для аграріїв.

Однак в Україні поки що не існує такої ж розвиненої зеленої політики, як у країнах Європи, що означає, що собівартість вирощування зерна в Україні є меншою за аналогічний показник у Європі. Під час початку повномасштабної війни, уряд ЄС із солідарності вирішив надати Україні пріоритет у постачанні продукції сектору АПК, обрізаючи таким чином імпорту сільськогосподарської продукції з Африки, Азії та країн центральної і східної Європи, однією з яких є Польща. То ж, у додаток до скорочення доходів польських фермерів внаслідок поступової ліквідації субсидій можна було спостерігати зниження обсягів імпорту їх поставок продуктів АПК до західноєвропейських країн, зокрема ФРН, що теж означає зменшення прибутку аграріїв Польщі.

То ж, однією з проблем, з якою стикаються українські виробники різних типів товарів - це неспівпадіння українських стандартів якості та технологій виробництва продукції з європейськими вимогами. Хоч починаючи з укладання економічної частини Угоди про ЗВТ було обговорено плавне переналаштування українських стандартів технічного виконання продукції на європейські протягом 10 років, тобто до 2024 року, але початок повномасштабного вторгнення РФ до України сповільнив цей процес. А також, за *статтею 302 “Угоди про асоціацію” між Україною та ЄС від 16.09.2014*“ сторони разом розробляють пов’язані з торгівлею аспекти трудової та екологічної політики з метою досягнення цілей цієї Угоди” [42], та з того часу українські виробники товарів *не були зобов’язаними* притримуватися певного екологічно-орієнтованого законодавства, як “Зелена угода” у ЄС, їх спроби це робити тільки *заохочувалися*. То ж, у майбутньому, українські вироби матимуть відповідати не тільки технологічним, а й екологічним європейським стандартом для забезпечення оптимального експорту товарів до ЄС.

2.3.2. Соціально-економічні проблеми

Через нерівності у розвитку ФРН та України страждає соціальна складова. Одним із найважливіших соціально-економічних індикаторів є середня заробітна плата до зняття податків (брутто). Користуючись *рисунком 2.5*, можна встановити, що цей показник у Німеччині становив у 2023 році 4148,76 дол. США, що є у 8,7 разів вищим за даний показник в Україні. Ця нерівність у доходах може спричинити небажання німецьких фахових робітників й експертів працювати в українських проєктах чи компаніях, адже вони не мають жодної фінансової переваги у роботі в Україні, отримуючи українські заробітні плати. Натомість, для українців навіть за умов подвійного оподаткування виданої заробітної плати в Україні та ФРН залишається прибутковим працювати на німецькі компанії.

Рисунок 2.5 – Порівняння росту заробітних плат України та Німеччини у 2018-2023 рр. [8, 9, 11]

*Примітки: переведення даних заробітних плат Німеччини з євро у долари було призведено завдяки хроніці валютного курсу Служба міжнародних надходжень США [37]

Хоч Україна належить до країн з високим рівнем людського розвитку, та Німеччина є все одно вищою за цим показником. Україна стикається з проблемами у сфері розвитку навичок та освіти.

Зокрема, в Україні спостерігається феномен “інфляції дипломів”. Він характеризується втратою цінності чи престижу отримання вищої освіти через зростання кількості людей, які отримують такі дипломи про вищу освіту. Це може відбуватися, коли вищі навчальні заклади (ВНЗ) масово видають дипломи за умов менш строгих вимог для його отримання. В Україні дане явище спричинене високим рівнем корупції, зокрема і у ВНЗ, несвідомим вибором вищої освіти (прагнення здобути престижну спеціальність, а не ту, на яку спостерігається підвищений попит), низьким рівнем пов’язаності наданих в університеті теоретичних знань з їх реальним застосуванням на практиці, а також ціллю влади поширити освіченість населення завдяки отриманню вищої освіти (наприклад, завдяки фінансуванню вищої освіти частки студентів із державного бюджету), то ж і підвищеною кількістю громадян, які отримують вищу освіту в Україні.

“Інфляція дипломів” часто стається у межах певної професійної групи, спеціальності і призводить до високого рівня неспівпадіння наявних знань та навичок працівників з тими, які вимагаються на поточних місцях роботи (так званий “skills mismatch”, який є великою проблемою не тільки в Україні, а і є поширеним явищем у таких розвинених країнах, як США). Явище розриву у навичках (“skills mismatch”) характеризує ситуацію, коли існує (якісна) невідповідність між кваліфікацією та навичками, якими володіють люди, і тими, яких потребує ринок праці.

В Україні, рівень розриву у навичках досяг у 2018 році 34,3% [43]. Для порівняння, цей показник у Німеччині сягає тільки 3,3-7,7%, що є відносно низьким показником [44, с. 108].

До того ж, “skills mismatch” є однією з причин, чому українські студенти паралельно до очної форми навчання мають повну робочому зайнятість. Дослідження, проведене у Вінницькому національному технічному університеті серед студентів 4 курсу інституту електроенергетики та електромеханіки [45, с. 1-5], показало, що 39% студентів працюють під час отримання бакалаврату, при чому тільки 4% з них здобули роботу за фахом. Окрім, явних фінансових потреб, які зазначили опитані, до причин їх прагнення починати роботу під час очної форми навчання вони вказали можливість влаштування в престижну робочу організацію, де вони можуть продовжити будувати власну кар’єру, адже “роботодавці починають більше цікавитися стажем і досвідом роботи, аніж відмінними оцінками” [45, с. 2] саме через “skills mismatch”.

Підтверджуючи явище інфляції дипломів, економіст Віталій Андронік, зазначає, “що заробітні плати випускників ВНЗ, коледжів чи ПТУ [в Україні] не сильно відрізняються” [46], і тільки люди, що здобули магістерську освіту отримують додаткові фінансові переваги [46].

Однією з причин, чому розрив у навичках в Україні є у 4,45-10,4 разів більшим, ніж у ФРН є соціально визначена “непрестижність” робіт, які зазвичай представлені у професійних коледжах, а також недостатній вибір спеціальностей, що представлені у коледжах.

В той самий час професійна освіта (“Berufsausbildung”) у фахових навчальних закладах (“Berufsschule”) є однією з найпопулярніших форм освіти у Німеччині (див. *рис. 2.6*). Вибір дисциплін у фахових навчальних закладах є дуже широким: від медіа-дизайну та підприємництва до інформаційних технологій та будівельної механіки. Найбільшою перевагою даної форми освіти є її довжина та наближеність до практики,

адже зазвичай цикл професійної освіти у фаховій школі триває 2-3 роки, половину часу з якого студент працює на підприємстві, одразу знайомлячись з усією специфікою роботи. Хоч і різниця у доходах людей з закінченою професійною та вищою освітою полягає у 58% [47, с. 9], та під час здобування робочого досвіду робітники із закінченою професійною освітою частково заповнюють цей розрив у заробітних платах.

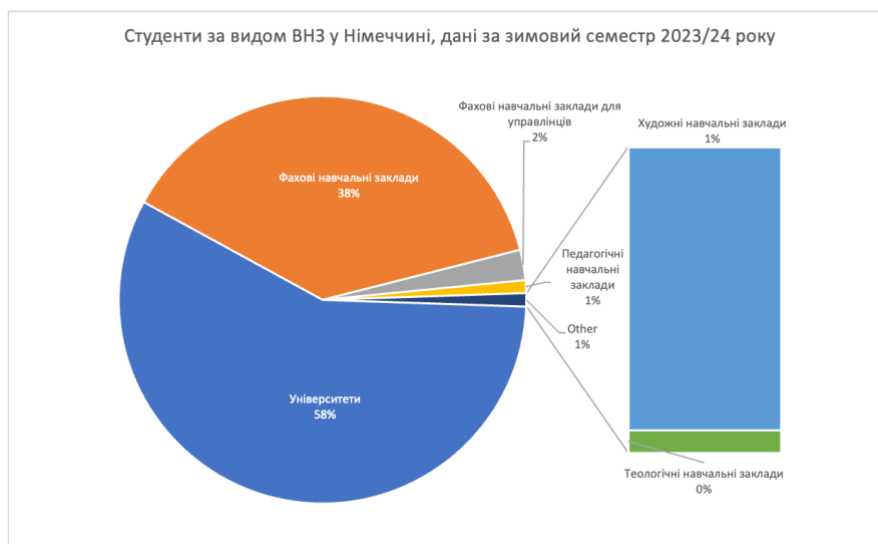

Рисунок 2.6 – Німецькі студенти за формою освіти, зимовий семестр 2023/2024 років [10]

Не мало важливим фактором людського капіталу, який впливає торговельний потенціал країни, є можливість великої частини населення розмовляти іноземними мовами. Для розуміння ситуації опанування населення німецької та англійської мови у нагоді стає дослідження Київського міжнародного інституту соціології [48]. За його даними, 68% українців мають певні знання з хоча б однієї іноземної мови. У половині випадків цією мовою є англійська і для 4% опитаних – німецька. При тому тільки 23% українців були повністю впевнені у вільному володінні англійською мовою та тільки 5% – німецькою. Це, скоріш за все, є спричиненим тим, що більша половина респондентів вивчала іноземну

мову у школі і надалі у ВНЗ, та лише третина опитаних продовжувала своє навчання мовам за допомогою лінгвістичних курсів або самоосвіти. Тобто, приблизно половина людей, які вивчали іноземні мови у навчальних закладах, переставали практикувати мови після закінчення навчання. Станом на 2023 рік, 56% німців [49] могли вільно спілкуватися англійською. То ж, рівень поширеності вивчення англійської у Німеччині та Україні є майже однаковим, але поширеність англійської у щоденному використанні у ФРН є значно вищою, то ж і частина населення, яка володіє навичками вільного спілкування англійською, є вдвічі більшою. То ж, що в Україні і далі має просуватися вивчення іноземних мов, зокрема англійської та німецької, та їх щоденне використання серед молоді, аби прибрати мовні бар'єри у спілкуванні українського та німецького народів.

До того ж, особливо після початку повномасштабної війни особливо гострою стала і до того актуальна проблема “витоку мізків” в Україні. “Витік мізків”, також відомий як “brain drain”, це явище, коли висококваліфіковані люди, такі як науковці, інженери, лікарі та інші спеціалісти, залишають свою країну і переїжджають працювати або жити в інші країни, що зумовлено різними причинами, такими як, кращі можливості для кар'єрного зростання у приймаючій країні, вищий рівень заробітку, політичну нестабільність, обмеження в можливостях розвитку та інші фактори. Близько 6 млн. українських біженців опинилися у Європі у 2022 році, в той час як тільки 4,5 млн. українців повернулися назад додому [38]. Серед людей, що залишилися домінують категорії студентів у іноземних ВНЗ, молодих люди, чоловіків, які виїхали, та людей з гарними інтеграційними здібностями, особливо мовними, а також, тих громадян, будинки яких були знищені у ході війни. То ж, по більшій частині, саме

освічені молоді люди, потенційна робоча сила, мігрували назавжди з України.

Також, інфраструктура України (транспорт, енергетика, дороги та телекомунікації тощо) потребує значної модернізації та інвестицій. До початку повномасштабної війни існували такі проєкти, які ініціювали розвиток інфраструктури України. Гарним прикладом є “Велике будівництво”, за допомогою якого до 2020 року було збудовано 4 000 км доріг, 114 шкіл, 100 дитячих садків, 101 спортивну споруду і т.д. [38]. Хоч проєкт і супроводжувався низкою корупційних скандалів, та все одно зробив великий вклад до еволюції інфраструктури України. Станом на 2023 рік, “... оцінка стану енергетичного сектора в усій країні підтвердила, що нанесені збитки [від нападів РФ на Україну] перевищують 10 млрд дол. США, а здатність України виробляти електроенергію знизилася на 61%” [50]. У березні 2024 року, РФ завдала ударів по багатьох енергетичних станціях по всій країні, що говорить про критичну потребу у підтримці енергетичної системи України від іноземних спонсорів та енергетичних джерел. За оцінками Київської школи економіки станом на 1 вересня 2023 року, “загальна сума збитків, завданих інфраструктурі України внаслідок війни, сягає *\$151,2 млрд.*” [51]. Процес відновлення української інфраструктури по закінченню війни триватиме десятиліттями та коштуватиме багато людських та фінансових ресурсів, і це є однією з найбільших проблем для ефективної співпраці України з ФРН.

2.3.3. Геополітичні та політичні фактори

Політична нестабільність в Україні є великим фактором негативного впливу на економічне співробітництво України та Німеччини. Через високий загальний рівень корупції та численні корупційні скандали у

публічних інституціях не тільки громадяни України, а й іноземні економічні агенти не довіряють українським державним органам, що знижує потоки ПІІ (прямих іноземних інвестицій) до України.

Також, геополітичні конфлікти, такі як анексія АР Крим, Донецької та Луганської областей у 2014 році погіршують економічний клімат в Україні. Через постійні бомбардування постає небезпека не тільки для людського капіталу України (“витік мізків”, що виходить з міграції, а також загибелі українців), для її інфраструктури, зокрема енергетичної, та бізнесу (унеможливлення роботи підприємств через окупацію територій, розрив логістичних ланцюгів для перевізки продуктів, розрушення складів тощо). Також, через брак закордонних інвестицій та перервані виробничі процеси бюджет України втрачає багато коштів, які могли б бути інвестовані для вирішення соціально-економічних проблем, тому через ведення війни тільки загострюються уже наявні у населенні квестії.

Також, і РФ грає свою роль у контексті відносин ФРН й України. Через те, що Німецька Демократична Республіка (НДР) після Другої світової війни була частиною соціалістичного блоку країн, однієї з яких була СРСР зі столицею у Москві, після розпаду СРСР багато німців і надалі асоціювали СРСР виключно з Росією. Навіть після анексії Кримського півострова та утворення нелегальних Донецької та Луганської Народних Республік (ДНР та ЛНР) у 2014 році Німеччина не бойкотувала повністю РФ, натомість продовжувала політичні та торгові відносини з Росією, що приносили до бюджету Росії близько 21-36 млрд. євро [10] за останні 5 років до початку повномасштабної війни. Найбільшу частку імпорту Німеччини складав газ та енергоносії, що зробив ФРН енергетично залежним від РФ. Обидві, історична та енергетична залежність від РФ, формували політику Німеччини до 2022 року. Саме вони і є однією з

причин того, що уряд ФРН доволі “боязливо” та довго передавав зброю Україні.

Крім того, великою загрозою для співробітництва України та ФРН є збільшення частини населення, яка обирає політично “праву” партію “Альтернатива для Німеччини” (“Alternative für Deutschland”, “AfD”), що ще раніше мала багато зв’язків з росіянами, лобіюючи їх інтереси, та продвигає наративи проти біженців та недоцільність збройної та фінансової допомоги Україні. У 2023 році під час виборів до органів місцевого самоврядування за AfD проголосували 21% населення [52]. Роздивлюючись рисунок 2.7, можна чітко побачити, що саме на територіях Східної Німеччини (виділено *темно-синім кольором*), де найвища кількість мігрантів з територій минулого СРСР, і зокрема Росії, найбільше виборців проголосували за “праву” партію з антиукраїнськими наративами AfD.

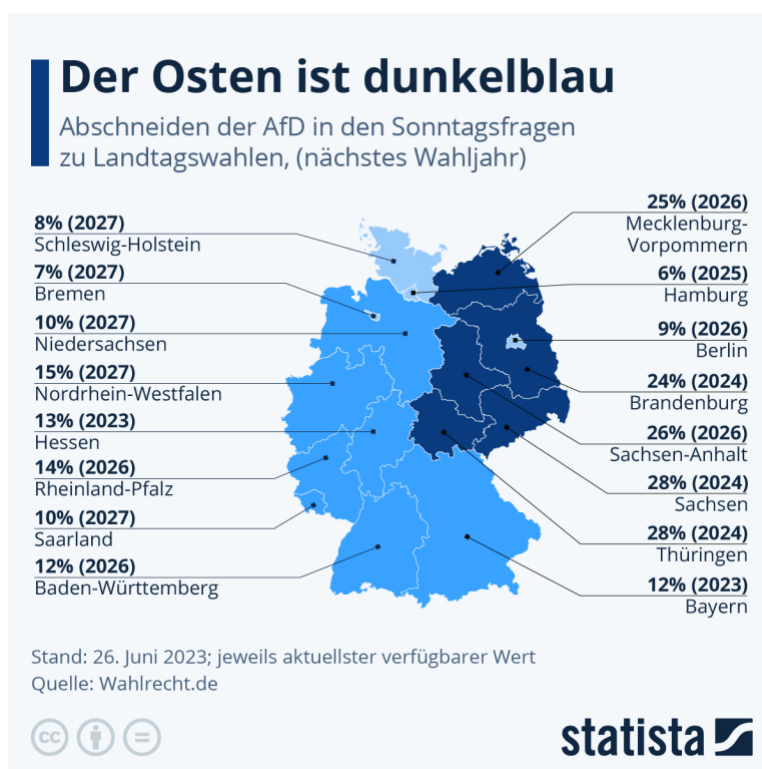

Рисунок 2.7 – Поділ голосів за партію AfD за федеральними землями Німеччини [10]

“У 2022 році Федеральне відомство з питань захисту конституції отримало судові підтвердження того, що воно може класифікувати AfD як *підозрювану партію*” [53] (друга з трьох ступеней ризику переходу партії у правоекстремістську за класифікацією Федерального відомства з питань захисту конституції). Та наразі партія досі не є забороненою, і тому і далі складає небезпеку для ефективності політичних й торговельних відносин України з ФРН.

Підсумовуючи всі проблеми співпраці ФРН з Україною, можна сказати, що співпраця між Україною та Німеччиною стикається зі складнощами, які випливають з нерівних рівнів розвитку економіки обох країн та нетарифних бар'єрів, таких як високі вимоги до сертифікації якості та техніки виробництва продукції в ЄС. Україна, як країна з економікою, що розвивається, зазнає труднощів у встановленні відповідності своїх стандартів якості та технологій виробництва європейським вимогам, особливо в аграрному секторі, де Україна є великим експортером, але залежить від стабільного вивозу продукції до країн Європейського Союзу.

Підвищення ефективності співпраці між Україною та Німеччиною вимагає узгодження стандартів та забезпечення відповідності української продукції європейським нормам, а також подальшого розвитку освіти та підготовки кадрів, зокрема зменшення "інфляції дипломів" і забезпечення відповідності навичок кваліфікаціям, які потребуються на ринку праці. Для успішної співпраці необхідно також зосередитися на боротьбі з корупцією та політичним екстремізмом, а також зміцненні демократичних інститутів як в Україні, так і в Німеччині. Тільки шляхом спільних зусиль

з урахуванням цих факторів можна досягти покращення торговельних відносин та збільшення ефективності економічного співробітництва між обома країнами.

2.3. Пріоритетні напрямки співпраці та шляхи формування ефективних торговельно-економічних відносин між країнами

У даному підрозділі я опишу як загальні стратегії реформації та покращення співпраці України й Німеччини, так і схеми вирішення більш локальних українських проблем, які підвищують якість співробітництва двох країн.

2.3.1. Торговельні перспективи

Для того, щоб наростити обсягу виробництва та експорту з України, треба *диверсифікувати структуру головних українських торговельних груп*, зокрема додаючи такі види продукції, що характеризуються меншою замінюваністю. А саме це мають бути товари, що потребують *більше розумової та технічної роботи*, тож і допомагають залучити *більше доданої вартості* у виробництво продукту. Таким чином, Україна не тільки диверсифікує свій “експортний портфель”, що веде за собою *нижчі ризики для експорту країни*, пов’язані із ліквідацією *високої замінюваності продукції*, а й зможе зайняти свою *нішу у торгових ланцюгах Німеччини* та потенційно у інших європейських держав. Також подібне рішення дасть товчок українській економіці до введення інновацій та створення нових робочих місць із більш стабільною заробітною платою, що у перспективі сприятиме залученню закордонних ПП.

У дослідженні Центру аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ Київської школи економіки у кооперації з Німецькою спільнотою міжнародного співробітництва (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH) було названо сектори промисловості Німеччини, які є найбільш залежними від імпорту із за кордону. До них належать:

- “Виробництво коксу та нафтопродуктів;
- Виробництво текстильних виробів, одягу та виробів зі шкіри;
- Виробництво хімікатів та хімічних продуктів;
- Виробництво гумових та пластмасових виробів;
- Виробництво основних металів;
- Виробництво комп'ютерної, електронної та оптичної продукції” [54, с. 4-5].

За рахунок визначення відносних переваг України у виробленні певних категорій товарів, а також насиченість німецького ринку саме цими видами українських товарів, було визначено найперспективніші напрямки експорту української продукції, а саме:

- “Автомобілів, причепів та напівпричепів;
- Машин та устаткування;
- Хімікатів та хімічних продуктів;
- Коксу та нафтопродуктів;
- Основних металів” [54, 5].

За допомогою оцінки реалізованості потенціалу торговельних обсягів за допомогою гравітаційної моделі було визначено 67 торговельних груп, недоторгованість за якими становила 21,5 млн дол. США. У той же час номінальні обсяги експорту за цими категоріями дорівнювали 7,2 млн дол., що є у 4 рази меншим за потенційні торговельні обсяги з урахуванням недоторгованості [54, 5]. Спеціалізуючись на вище названих

категоріях товарів вітчизняні виробники, мають унікальну можливість зайняти свою нішу у виробничих ланках Німеччини, а так навіть і загальноєвропейських. До того ж, виробники, які вже до цього моменту постачали дані категорії товарів до ФРН, здатні наростити обсяги свого експорту до держави.

То ж, вирішенням проблеми одноманітності імпоротної структури України є диверсифікація наявних товарних категорій. Таким чином, Україна не тільки стане важливим імпортером продукції для Німеччини, а й загалом збільшить свої позиції торговельної конкурентоспроможності у світі, а також зменшить свою експортну залежність від АПК.

Також, для усунення нетарифних перешкод у торгівлі з ФРН та іншими країнами ЄС, Україні необхідно, незважаючи на обставини війни, надалі ефективно і своєчасно приводити законодавство, стандарти і практики у відповідність з європейськими. Згідно з Угодою про ПВЗВТ (поглиблену і всеохоплюючу зону вільної торгівлі) в рамках Асоціації з ЄС, це стосується різних сфер, включаючи технічні бар'єри у торгівлі, санітарні і фітосанітарні заходи, митну справу, а також захист прав на інтелектуальну власність, серед інших [55, с. 8]. Одним з найважливішим напрямком у елімінації нетарифних бар'єрів є прискорення підготовки “до підписання з ЄС Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА) для перших трьох пріоритетних секторів української промисловості, а саме: низьковольтне обладнання, електромагнітна сумісність і безпека машини, що сприятиме зростанню промислового технологічного експорту до ЄС та інших країн” [54, 7].

2.3.2. Соціально-економічні перспективи

Сприяння співпраці у сфері освіти та гармонізація освітньої системи України з європейським простором може вирішити проблему дефіциту кваліфікованих кадрів та підтримати розвиток людського капіталу в Україні, що піде на благо співпраці України з ФРН.

Для адаптування української освітньої системи до європейської потрібні:

- 1) Гармонізування української освітньої правової бази з європейською, зокрема переглянути старі навчальні програми та зробити їх відповідними до європейських, осучаснити їх, адаптувати до нових світових реалій та тенденцій;
- 2) Впровадження інтерактивних методів навчання, таких як робота над проектами, групові обговорення, дуальне навчання та практичні вправи;
- 3) Вивчення на уроках у навчальних закладах не тільки особливості української правової, економічної і т.д. системи, але й європейської; ознайомлення з європейськими цінностями;
- 4) Просування програм обміну, академічних партнерств та міжнародних стажувань України з країнами ЄС, і особливо Німеччиною задля передачі знань та культурному обміну;
- 5) Популяризація вивчення наук STEM (акронім для “science, technology, engineering, and math” - природничі науки, технології, інженерія та математика) в навчальних закладах, зокрема і за рахунок збільшення вибору природничо-технічних спеціальностей у професійних школах та ВНЗ. Схожа тенденція спостерігається і на території ЄС, а для України має особливе значення, адже професії навчальних програм STEM є затребуваними в економіці країн, що розвиваються, до ряду яких належить Україна. У довгостроковій перспективі, налагодивши ефективне функціонування

промисловості України за допомогою професій спектру STEM, держава зможе переходити і до третинного та четвертинного сектору економіки. Також, дана інновація допомогла б українській системі освіти подолати проблеми “інфляції дипломів”;

- 6) Поширення якісного вивчення іноземних мов у школах та ВНЗ, зокрема англійської та німецької. Саме знання іноземних мов не тільки сприятиме комунікації українців з європейськими народами, а допомогатиме їм у іноземному підприємстві.

Проте, одним з ключових факторів уможливлення гармонізації української освітньої системи з європейською - це належна підготовка навчально-педагогічного персоналу. Перед тим, як доносити освітні зміни до дітей та молодих людей, потрібно забезпечити підвищення кваліфікації науково-педагогічного колективу до рівня європейських стандартів. За С.Ф. Константіновим, “Гармонізація підготовки науково-педагогічних працівників передбачає створення спільних стандартів для їх підготовки та кваліфікації. Це допоможе забезпечити високу якість освіти та впливатиме на підвищення рівня кваліфікації студентів” [56, с. 118].

Також, не останньою за важливістю проблемою, на мою думку, є підвищення престижності роботи вчителя у суспільстві. В першу чергу, потрібно підняти заробітну плату хоча б до середньої в Україні. Таким чином, спостерігатиметься також більша кількість вчителів, що підвищить якість навчання через більшу кількість

Однозначним вирішенням освітньої складової проблем у співробітництві України і ФРН є гармонізація освітніх стандартів України з європейськими, не тільки тому, що це є однією з правових вимог до країн-

кандидаток на вступ до ЄС, то ж, дана реформа пришвидшить процес європейської інтеграції України. Друга причина це створення правового поля з автоматичним визнанням дипломів за європейськими стандартами, відсутність розриву у навичках між європейськими та українськими студентами, розвиток наукових досліджень, то ж, і швидший аналіз актуальних економічних, політичних тощо проблем на рівні з європейськими освітніми інституціями, що допоможе у обміні знань, робочої сили та інновацій між Україною та ФРН.

2.3.3. Політичні та геополітичні перспективи

Для забезпечення ефективності торгових і економічних відносин ФРН з Україною в ідеальному сценарії потрібно було б закінчити повномасштабну війну на території України, адже вони також страждають через розрушення інфраструктури, людського капіталу та порушення бізнес-середовища. Проте, прогнозування політичних подій - це дослідження багатьох факторів, більшість з яких мені як не працівниці державного апарату невідомі.

Натомість, друга умова поліпшення співробітництва України з ФРН - це ліквідація корупції, яка зробить великий вклад не тільки для забезпечення довіри німецьких інвесторів, а й громадян України, платників податків нашої держави.

Рушійною силою у боротьбі з корупцією зазвичай є правоохоронні органи (англ. "law enforcement agencies") локального, регіонального та національного рівня. Головними умовами для забезпечення дієвості правоохоронних органів є контроль з боку інших інституцій та рівність прав та покарань, застосовані до всіх без виключення людей. Наприклад,

локальні органи поліції мають звітувати не тільки безпосередньо вищому керівництву за вертикальною системою, а й не залученим до процесу інституціям, які перевірятимуть чесність та лояльність працівників правоохоронної системи (за горизонтальною системою).

І дана схема управління має виконуватися від найнижчих до найвищих шарів керівництва країни, аби корупція не зароджувалася на жодному із рівнів менеджменту держави. Найреалістичнішим сценарієм мені здається залучення допомоги з охорони правопорядку (англ. “law enforcement”) із-за кордону, з таких демократичних країн з низьким рівнем корупції, як ФРН. На мою думку, таким чином зможе бути забезпечена безкорупційність влади, якій зможе навчитися нове покоління українських українців, які надалі зможуть реалізовувати менеджмент країни без сторонньої допомоги, але із регулярної підзвітністю іншим демократичним країнам світу. Таким чином, не тільки зросте рівень довіри світової спільноти до України, а також і конкурентоспроможність держави на глобальній арені.

Отже, збільшення обсягів виробництва та експорту з України може бути досягнуто шляхом розвитку диверсифікації структури торговельних груп, зокрема, додаванням товарів із меншою замінюваністю, а також приведенням законодавства та стандартів товарного виробництва у відповідність з європейськими вимогами. Ці заходи сприятимуть поглибленню співпраці між Україною та ФРН та розвитку української економіки. Стосовно соціально-економічних аспектів взаємодії України з ФРН, співпраця у сфері освіти та гармонізація освітньої системи з європейським простором можуть допомогти вирішити проблему дефіциту кваліфікованих кадрів та сприяти розвитку людського капіталу в Україні, підвищуючи можливість потенційного обміну знаннями, спеціалістами та

інноваціями між країнами. Покращення торговельних і економічних зв'язків між ФРН та Україною також залежить від таких політичних факторів, як завершення повномасштабної війни та боротьба з корупцією. Реформи управління з регулярним контролем та підзвітністю є ключовими факторами для досягнення цілей підвищення довіри як українських, так і німецьких інвесторів.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи усі вище зазначені аспекти зовнішньоекономічної кооперації України з ФРН, можна зазначити, що Німеччина виявляється економічно, політично, соціально, торговельно та геополітично розвиненою країною. Україна, натомість, має привабливий видобувний, торговельний, аграрний та промисловий потенціал. Крім того, країна має високий рівень людського капіталу і вже розпочала процес приєднання до ЄС, що збільшує кількість та якість економічних зв'язків України з ФРН.

Проте, воєнний конфлікт, спричинений вторгненням РФ на територію України, перешкоджає досягненню повного потенціалу економічних можливостей. Також, до основних проблем співпраці України та ФРН належать висока корумпованість державних органів України, висока частка низькотехнологічної продукції у складі експорту України, неспівпадіння українських та європейських стандартів, а саме, в освітній та торговельній сфері, економічна нерівність країн, зокрема, у рівні оплати праці, високий рівень “розриву у навичках” та “інфляції дипломів” в Україні та наявність політичного екстремізму в Німеччині.

Під час аналізу результатів обох гравітаційних моделей було встановлено, що зростання світових цін на нафту призводить до збільшення обсягів торгівлі між Україною та ФРН. Цей ефект також був відзначений Балежентіс А., Яценко О. [27, с. 32-62] пояснюється географічною близькістю України до ФРН, що робить державу більш вигідною для торгівлі, ніж країни в інших частинах світу. Також, ефект ведення бойових дій на території України був більш відчутним для загального двостороннього товарообігу між державами, а ефект від заключення Угоди

про асоціацію для товарів групи АПК через їх наявну більшу пристосованість до стандартів ЄС.

Покращення ефективності співпраці між Україною та Німеччиною потребує вирівнювання стандартів і відповідності української продукції європейським нормам. Також необхідний подальший розвиток освіти і підготовки кадрів, зокрема, зменшення надмірного набуття освіти та забезпечення відповідності навичок потребам ринку праці. Для успішної співпраці важливо приділити увагу боротьбі з корупцією та політичним екстремізмом, а також підсиленню демократичних інститутів пріоритетно в Україні. Лише спільними зусиллями, враховуючи ці фактори, можна досягти покращення торговельних відносин та збільшення ефективності економічного співробітництва між обома країнами.

Зростання обсягів виробництва та експорту з України можна досягти шляхом розвитку різноманітності структури товарів, включаючи товари з меншою замінюваністю, а також вирівнювання законодавства та стандартів виробництва до європейських вимог. Ці заходи сприятимуть поглибленню співпраці між Україною та Німеччиною та розвитку української економіки. Щодо соціально-економічних аспектів взаємодії України з Німеччиною, співпраця у сфері освіти та гармонізація освітньої системи з європейськими стандартами можуть допомогти вирішити проблему дефіциту кваліфікованих кадрів та сприяти розвитку людського капіталу в Україні, підвищуючи можливості для обміну знаннями, спеціалістами та інноваціями між країнами. Реформи управління з постійним контролем та підзвітністю є ключовими факторами для досягнення цілей підвищення довіри як українських, так і німецьких інвесторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна торгівля: конспект лекцій [Електронний ресурс]: навчальний посібник для студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: К.О. Кузнєцова, В.В. Чорній, О.С. Ченуша. – Електронні текстові дані. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 9 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/0f2e3db5-a1a3-4e22-a8df-c9847daccdf0/content>
2. Веб-сайт “The Online Library of Liberty”. URL: <https://oll.libertyfund.org>
3. Eckhard Wurzel. ”Economics of European Integration. Points and figures” [англійською]. [Електронний ресурс], – Констанц: Університет Констанц, Зимовий Семестр 2023-24. – 62-67 с. Приватний URL.
4. Н.А. Казакова, М.В. Шуба. Міжнародний торговельно-економічний обмін: форми і методи його здійснення на мезорівні. [Електронний ресурс], – Харків: Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм» , 2013. URL:<https://periodicals.karazin.ua/irtb/article/view/6116/5663>
5. Schwab, K. «Global Competitiveness Report 2019» [англійською]. [Електронний ресурс] – World Economic Forum, 2019. URL:https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
6. Офіційний веб-сайт Федерального Банку Німеччини. URL: <https://www.bundesbank.de>
7. Веб-сайт «Мінфін». URL: <https://index.minfin.com.ua>
8. Веб-сайт «CEIC Data». URL: <https://www.ceicdata.com>
9. Офіційний веб-сайт Федерального управління статистики Німеччини. URL: <https://www.destatis.de>

10. Веб-сайт «Statista». URL: <https://www.statista.com>
11. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua>
12. Офіційний веб-сайт Світового Банку. URL: <https://data.worldbank.org>
13. Офіційний веб-сайт Федерального уряду Німеччини. URL: <https://www.bundesregierung.de>
14. Веб-сайт «Numbeo». URL: https://www.numbeo.com/cost-of-living/country_result.jsp?country=Ukraine
15. Офіційний веб-сайт Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). URL: <https://data.oecd.org>
16. Офіційний веб-сайт програми «Doing Business» від Світового Банку. URL: <https://archive.doingbusiness.org>
17. Офіційний веб-сайт Національного Банку України. URL: <https://bank.gov.ua>
18. Офіційний веб-сайт програми «Corruption Perception Index» від «Transparency International». URL: <https://www.transparency.org/en/cpi>
19. Кремень О.І. Відкритість економіки та напрями її оцінки / О.І. Кремень // Економічний простір наукових праць / ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури». [Електронний ресурс] – Дніпропетровськ, 2009. - №31. С. 5-21. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/56893>
20. Офіційний веб-сайт програми «Human Development Reports» від Організації Об'єднаних Націй (ООН). URL: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>
21. Веб-сайт «World Population Review». URL: <https://worldpopulationreview.com>
22. Winand von Petersdorff-Campen. «Bodenschätze: In Deutschland wird wieder gebuddelt» [німецькою], Frankfurter Allgemeine Zeitung, Франкфурт, 05.11.2011. URL:

<https://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/bodenschaetze-in-deutschland-wird-wieder-gebuddelt-11519132.html>

23. Сторінка «Öko-Institut e.V.» на «Flickr.com». URL:

<https://www.flickr.com/photos/oekoinstitut/35291850324/>

24. В.С. Білецький. «Україна: корисні копалини», Велика українська енциклопедія, Київ, 31.03.2022. URL:

https://vue.gov.ua/Україна:_корисні_копалини

25. Deutscher Bundestag (Wirtschaftliche Dienste). «Rohstoffe der Ukraine» [німецькою], Берлін, 2023. URL:

<https://www.bundestag.de/resource/blob/979936/3fb61813be6833a3b4278acda81adefb/WD-5-076-23-pdf.pdf>

26. Osipenko N. Handel und wirtschaftliche Zusammenarbeit der Ukraine und Deutschland [німецькою], Програма і матеріали IV Всеукраїнської конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні проблеми розвитку підприємств харчової промисловості: теорія та практика», 24-25 листопада 2016 р., [Електронний ресурс] – Київ: НУХТ 2016,– 263-264 с. URL:

<https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4463d387-3628-4e77-bfd1-d40ecd2c30c5/content#page=263>

27. Балежентіс А., Яценко О., Асиметрії торгової інтеграції України та ЄС, журнал “Міжнародна економічна політика” 2018 №1 (28),

[Електронний ресурс] – Київ: КНЕУ, 2018 - 32-62 с. URL:

http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Мер_2018_1_4.pdf

28. Pugachevska K., Ivoniak N. Strategic partnership between Ukraine and Germany in trade and economic sphere [англійською]. [Електронний ресурс] – Київ, КНТЕУ, 2018 – 1-3 с

29. Тимошенко Ю. С., Муренець І. Г. Торговельно-економічне співробітництво України і Німеччини [Електронний ресурс] // Соціально-економічні, політичні та гуманітарні виміри національного та місцевого розвитку : зб. наук. ст. учасників третьої всеукраїнської наук.-практ. конф. / редкол. : С. В. Степаненко (голова ред.) та ін. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка , 2022. - С. 242-246. URL:
https://kneu.edu.ua/userfiles/Zbirnik_Conference_07.12.2022/22_5737_2022.pdf#page=154
30. Arkhiereiev S. I. The role of Germany in Ukrainian trade reorientation [англійською], Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Нові виклики та актуальні проблеми розвитку світового господарства», 01-28.02.2021, м. Харків. [Електронний ресурс], - Харків: ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 10.02.2021 - 1-3 с. URL: http://eprints.kname.edu.ua/58235/1/Збірник_2021-5-7.pdf
31. О.В. Піскора, Двосторонні економічні відносини України з Німеччиною на сучасному етапі, Розвиток економіки України в нових реаліях міжнародних відносин: зб. матеріалів студентської наук.-практ. Інтернет-конф., 7 грудня 2022 р., м. Київ. [Електронний ресурс],– Київ: КНЕУ, 2022. – 238-240 с.
32. Офіційний сайт «Обсерваторії економічної комплексності (ОЕС)». URL: <https://oec.world/en>
33. Дашборд щодо експорту та імпорту українських товарів на веб-сайті «Дія.Бізнес». URL: https://export.gov.ua/770-dashbord_shchodo_eksportu_ta_importu_ukraini
34. Веб-сайт «Data Commons». URL: <https://datacommons.org>
35. Веб-сайт Гарольда Маркуса, професор (Ph.D., Univ. of Michigan, 1992). URL:
<https://marcuse.faculty.history.ucsb.edu/projects/currency.htm>

36. Офіційний веб-сайт Європейського Центрального Банку. URL: <https://www.ecb.europa.eu/stats/>
37. Офіційний веб-сайт Служби міжнародних надходжень США (IRS). URL: <https://www.irs.gov/individuals/international-taxpayers/yearly-average-currency-exchange-rates>
38. Веб-сайт «Wikipedia». URL: <https://uk.wikipedia.org>
39. Український клуб аграрного бізнесу. «Український експорт продукції АПК: головні зміни з початку війни», UCAB, Київ, 16.11.2023. URL: https://www.ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/ukrainskiy_eksport_produktii_apk_golovni_zmini_z_pochatku_viyini#
40. Програма Європейської Комісії «Зелена Угода» («The European green Deal»). URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en
41. А. Зануда. «Чому поляки блокують кордон з Україною і скільки це триватиме», BBC Україна, 21.02.2024. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cx7lxxw45w2o>
42. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014. Дата оновлення: 30.07,2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
43. «Про інфляцію дипломів», Ринок праці України, 01.03.2023. URL: <http://pravocontract.com.ua/archives/704>
44. Rohrbach-Schmidt, D., Tiemann, M. «Educational (Mis)match and skill utilization in Germany: Assessing the role of worker and job characteristics» [Електронний ресурс] [англійською]. J Labour Market Res 49, 99–119 (2016). URL: <https://doi.org/10.1007/s12651-016-0198-9>

- 45.Годлевська В. Ю. Працюючий студент: мотивація, проблеми / В. Ю. Годлевська // IX міжнародна науково-практична конференція „Гуманізм та освіта”, 10-12 червня 2008 р. [Електронний ресурс], – Вінниця, 2008. - URL :
<http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/godlevska.php>.
- 46.Андронік В. Диплом і робота: як рівень освіта впливає на зарплату в Україні, СЕГОДНЯ, 25.08.2019, [Електронний ресурс]. URL :
https://buhgalter911.com/uk/news/news-1045090.html#google_vignette
- 47.Bildung hat Zukunft: Bildungsstudie 2017 [німецькою], ifo-Institut, [Електронний ресурс], –Мюнхен, 2017. URL:
https://www.ifo.de/DocDL/UI_ifo_Bildungsstudie_2017.pdf
- 48.Яшник М. Рівень володіння англійською та іншими іноземними мовами в Україні: результати кількісного соціологічного дослідження, проведеного у грудні 2022-січні 2023, Київський міжнародний інститут соціології, [Електронний ресурс], –Київ, 16.03.2023. URL:
<https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1210&page=1&t=10>
- 49.Ploscaru, D. Wie viele Menschen in Deutschland sprechen Englisch? [німецькою], Google Übersetzer, 08.01.2024, [Електронний ресурс]. URL: https://www-thehistoryofenglish-com.translate.goog/how-many-people-in-germany-speak-english?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=de&_x_tr_hl=de&_x_tr_pto=rq#::~:~:text=To%20put%20things%20into%20perspective,speakers%20in%20all%20of%20Europe.
- 50.Сільє Я. Виявлення реального стану енергетичної інфраструктури України після руйнівних обстрілів, Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (UNDP), 12.04.2023, [Електронний

ресурс], – URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/vyyavlennya-realnoho-stanu-enerhetychnoyi-infrastruktury-ukrayiny-pislyaruynivnykh-obstriliv>

51.The total amount of damage caused to the infrastructure of Ukraine due to the war reaches \$151.2 billion — estimate as of September 1, 2023 [англійською], Київська Школа Економіки, [Електронний ресурс], – Київ, 03.10.2023. URL: [https://kse.ua/about-the-school/news/the-total-amount-of-damage-caused-to-the-infrastructure-of-ukraine-due-to-the-war-reaches-151-2-billion-estimate-as-of-september-1-2023/#:~:text=September%201%2C%202023-.The%20total%20amount%20of%20damage%20caused%20to%20the%20infrastructure%20of,as%20of%20September%201%2C%202023&text=As%20of%20September%201%2C%202023%2C%20the%20total%20documented%20direct%20damage,billion%20\(at%20replacement%20cost\)](https://kse.ua/about-the-school/news/the-total-amount-of-damage-caused-to-the-infrastructure-of-ukraine-due-to-the-war-reaches-151-2-billion-estimate-as-of-september-1-2023/#:~:text=September%201%2C%202023-.The%20total%20amount%20of%20damage%20caused%20to%20the%20infrastructure%20of,as%20of%20September%201%2C%202023&text=As%20of%20September%201%2C%202023%2C%20the%20total%20documented%20direct%20damage,billion%20(at%20replacement%20cost))

52.Sonntagsfrage: AfD verliert leicht, Union weiter klar vorne [німецькою], Ipsos, 08.09.2023,[Електронний ресурс]. URL: <https://www.ipsos.com/de-de/sonntagsfrage-afd-verliert-leicht-union-weiter-klar-vorne>

53.Bräutigam, F., Kehlbach, C. Ist die Einstufung als Verdachtsfall rechters? [німецькою], tagesschau, 12.03.2024, [Електронний ресурс]. URL: <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/afd-verdachtsfall-berufung-100.html>

54.Яворський П., Ніколаєва О., Шепотило О., Хорунжа М. Як збільшити та диверсифікувати український експорт до Німеччини? Аналіз та рекомендації. Київська Школа Економіки, [Електронний ресурс], – Київ, 2021. URL: <https://kse.ua/wp->

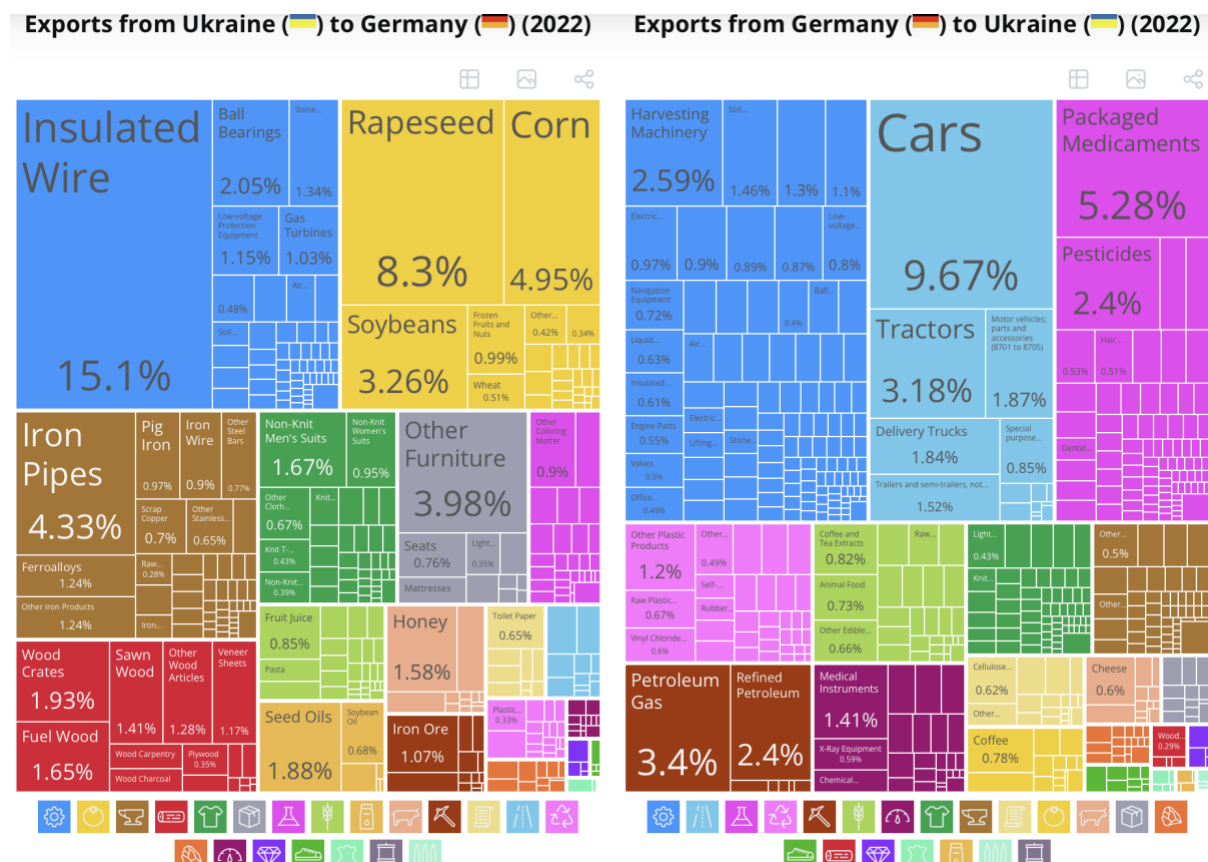
[content/uploads/2019/09/KSE-Trade_Intesifying-UA-exports-to-Germany.pdf](#)

55. Фліссак К.А. Коопераційна модель розвитку двосторонніх економічних відносин України і Німеччини, Тернопільський національний економічний університет, [Електронний ресурс], – Тернопіль, 2008. URL:
<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44979/1/КД%20-%20Фліссак.pdf>
56. Константинов С. Ф. Гармонізація освіти України з європейським освітнім простором, Нове українське право, Вип. 4, 2023, [Електронний ресурс], – Київ, 2023, с. 113-119. URL:
<http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/520/471>

ДОДАТКИ

Додаток А

Рисунок А1 – Порівняння структури експорту України до Німеччини та навпаки [32]

Додаток Б

Таблиця Б1 - Вихідні дані для обчислення гравітаційної моделі 1 (табл. 2.1), складено автором за джерелами [7, 10, 15, 32-37]

Рік	ЗТО між ФРН й Україною, млн. дол.	ВВП ФРН, млн. дол. США	ВВП України, млн. дол. США	Світова ціна на нафту, дол. США/барель
1995	1416,0293	1324902,0979	482100,0000	17,2000
1996	1727,0920	1280920,0000	44560,0000	20,8000
1997	2159,0159	1127097,7011	50150,0000	19,1000

1998	2287,2706	1147164,0091	41880,0000	12,8000
1999	1676,0397	990134,6154	31580,0000	17,9000
2000	1597,2915	1947451,5235	32380,0000	28,4000
2001	3533,3618	1944977,6186	39310,0000	24,4500
2002	2939,2430	2077618,1474	42393,0000	25,0100
2003	4377,3389	2501776,0181	50133,0000	28,8300
2004	5629,9132	2814079,6020	64883,0000	38,1000
2005	5770,5879	2846156,7164	86142,0000	54,3800
2006	7461,3906	2996331,6583	107753,0000	65,1400
2007	9623,7199	3424041,0959	142719,0000	72,5200
2008	11930,2500	3744838,2353	178882,0000	96,9900
2009	6446,8347	3411059,9721	117228,0000	61,5100
2010	7633,1403	3401061,0080	136419,0000	79,4700
2011	9331,2841	3751476,3231	163160,0000	111,2600
2012	9159,9910	3528676,0925	175781,0000	111,6300
2013	9081,7566	3733532,5365	183310,0000	108,5600
2014	7290,4700	3667507,2642	131805,0000	98,9700
2015	5647,2600	3203729,2905	90610,0000	52,3200
2016	5998,1800	3231442,4599	93270,0000	43,6700
2017	6445,4500	3472112,1499	112154,0000	54,2500
2018	7241,2200	3974784,4440	130832,0000	71,3400
2019	8154,7300	3890380,7437	153781,0000	64,3000
2020	7216,2700	3881106,0597	155582,0000	41,9600
2021	8872,9200	4275945,6376	199770,0000	70,8600
2022	6708,7500	4076561,5110	160500,0000	100,9300
2023	6898,3200	4460129,8609	178775,6358	82,4900

Таблиця Б2 - Вихідні дані для обчислення гравітаційної моделі 2 (табл. 2.2), складено автором за джерелами [7, 10, 15, 32-37]

Рік	ЗТО товарів групи АПК між ФРН й Україною, млн. дол.	ВВП ФРН, млн. дол. США	ВВП України, млн. дол. США	Світова ціна на нафту, дол. США/барель
1995	167,62442	1324902,0979	482100,0000	17,2000
1996	219,2054	1280920,0000	44560,0000	20,8000
1997	231,84156	1127097,7011	50150,0000	19,1000
1998	162,57015	1147164,0091	41880,0000	12,8000
1999	95,992515	990134,6154	31580,0000	17,9000
2000	100,65619	1947451,5235	32380,0000	28,4000
2001	157,6467	1944977,6186	39310,0000	24,4500
2002	144,03405	2077618,1474	42393,0000	25,0100
2003	188,02442	2501776,0181	50133,0000	28,8300
2004	234,3339	2814079,6020	64883,0000	38,1000
2005	248,3781	2846156,7164	86142,0000	54,3800
2006	339,1746	2996331,6583	107753,0000	65,1400
2007	449,8639	3424041,0959	142719,0000	72,5200
2008	730,4432	3744838,2353	178882,0000	96,9900
2009	521,9313	3411059,9721	117228,0000	61,5100
2010	566,1228	3401061,0080	136419,0000	79,4700
2011	715,0727	3751476,3231	163160,0000	111,2600
2012	751,4127	3528676,0925	175781,0000	111,6300

2013	851,0942	3733532,5365	183310,0000	108,5600
2014	709,5127	3667507,2642	131805,0000	98,9700
2015	473,6048	3203729,2905	90610,0000	52,3200
2016	553,7961	3231442,4599	93270,0000	43,6700
2017	778,8600	3472112,1499	112154,0000	54,2500
2018	1093,9400	3974784,4440	130832,0000	71,3400
2019	1320,2700	3890380,7437	153781,0000	64,3000
2020	1022,2200	3881106,0597	155582,0000	41,9600
2021	1369,6500	4275945,6376	199770,0000	70,8600
2022	1060,7100	4076561,5110	160500,0000	100,9300
2023	1325,8900	4460129,8609	178775,6358	82,4900

Таблиця БЗ - Допоміжні дані для обчислення гравітаційних моделей 1 та 2 (табл. 2.1 та 2.2), складено автором за джерелами [7, 10, 15, 32-37]

Рік	Середній курс євро/нім. марки до долара	Україна - ФРН імпорт, млн. дол. США	Україна - ФРН експорт, млн. дол. США	Україна - ФРН ЗТО, млн. дол. США	ВВП ФРН, млн. євро	Україна - ФРН імпорт групи АПК, млн. дол. США	Україна - ФРН експорт групи АПК, млн. дол. США	Україна - ФРН ЗТО групи АПК, млн. дол. США
1995	0,6993	1015,8050	400,2243	1416,0293	1894610	133,2290	34,3954	167,6244
1996	0,6667	1232,1825	494,9095	1727,0920	1921380	172,4188	46,7866	219,2054
1997	0,5747	1513,4676	645,5483	2159,0159	1961150	172,8287	59,0128	231,8416
1998	0,5695	1595,2777	691,9928	2287,2706	2014420	128,2783	34,2919	162,5701
1999	0,4808	1076,0832	599,9564	1676,0397	2059480	64,3086	31,6839	95,9925
2000	0,9234	798,6457	798,6457	1597,2915	2109090	68,2033	32,4529	100,6562

2001	0,8953	1766,6809	1766,6809	3533,3618	2172540	78,8234	78,8234	157,6467
2002	0,9452	2115,0810	824,1619	2939,2430	2198120	109,5950	34,4391	144,0341
2003	1,1312	2870,2556	1507,0833	4377,3389	2211570	138,7980	49,2264	188,0244
2004	1,2438	3597,1329	2032,7804	5629,9132	2262520	156,2384	78,0955	234,3339
2005	1,2438	4381,3036	1389,2843	5770,5879	2288310	196,9082	51,4699	248,3781
2006	1,2563	6037,7815	1423,6091	7461,3906	2385080	268,1887	70,9859	339,1746
2007	1,3699	7835,3205	1788,3995	9623,7199	2499550	360,4960	89,3679	449,8639
2008	1,4706	10007,491 1	1922,7590	11930,250 0	2546490	576,8088	153,6345	730,4432
2009	1,3947	5055,9617	1390,8730	6446,8347	2445730	431,3414	90,5899	521,9313
2010	1,3263	5913,4828	1719,6575	7633,1403	2564400 ,0	474,8161	91,3066	566,1228
2011	1,3928	7383,9163	1947,3679	9331,2841	2693560	557,0223	158,0504	715,0727
2012	1,2853	7424,6676	1735,3234	9159,9910	2745310	611,4950	139,9177	751,4127
2013	1,3280	7372,3433	1709,4133	9081,7566	2811350	620,7918	230,3024	851,0942
2014	1,2528	5592,7400	1697,7300	7290,4700	2927430	455,4859	254,0268	709,5127
2015	1,0587	4177,0600	1470,2000	5647,2600	3026180	278,8316	194,7731	473,6048
2016	1,0308	4501,8400	1496,3400	5998,1800	3134740	311,8781	241,9180	553,7961
2017	1,0627	4688,4000	1757,0500	6445,4500	3267160	393,2200	385,6400	778,8600
2018	1,1811	5029,7400	2211,4800	7241,2200	3365450	435,9700	657,9700	1093,9400
2019	1,1198	5766,1100	2388,6200	8154,7300	3474110	455,4200	864,8500	1320,2700
2020	1,1403	5139,2500	2077,0200	7216,2700	3403730	447,0500	575,1700	1022,2200
2021	1,1820	5997,7000	2875,2200	8872,9200	3617450	525,8500	843,8000	1369,6500
2022	1,0515	4443,2000	2265,5500	6708,7500	3876810	389,5700	671,1400	1060,7100
2023	1,0823	4893,5500	2004,7700	6898,3200	4121160	478,5600	847,3300	1325,8900

Таблиця Б4 – Вихідні дані для моделювання рис. 2.1 та рис. 2.3, складено автором за джерелами [7, 10, 15, 32-37]

Рік	Змодельовані дані ЗТО між ФРН та Україною, млн. дол.	Фактичні значення ЗТО між ФРН й Україною, млн. дол.	Змодельовані дані ЗТО між ФРН та Україною, млн. дол.	Змодельовані дані ЗТО групи АПК між ФРН та Україною, млн. дол.	Фактичні значення ЗТО групи АПК між ФРН й Україною, млн. дол.	Змодельовані дані ЗТО групи АПК між ФРН та Україною, млн. дол.
1995	1870,1595	1416,0293	7,5338	243,3386	167,6244	5,4945
1996	2036,7486	1727,0920	7,6191	153,6234	219,2054	5,0345
1997	1766,3596	2159,0159	7,4767	150,1326	231,8416	5,0115
1998	1533,0033	2287,2706	7,3350	103,9081	162,5701	4,6435
1999	1556,5420	1676,0397	7,3502	128,3685	95,9925	4,8549
2000	3285,5357	1597,2915	8,0973	172,9478	100,6562	5,1530
2001	3082,6719	3533,3618	8,0336	161,3757	157,6467	5,0837
2002	3282,4586	2939,2430	8,0963	166,3069	144,0341	5,1138
2003	4044,3778	4377,3389	8,3051	190,4773	188,0244	5,2495
2004	4963,9993	5629,9132	8,5100	250,9734	234,3339	5,5253
2005	5747,2801	5770,5879	8,6565	358,2596	248,3781	5,8813
2006	6422,8743	7461,3906	8,7676	435,8796	339,1746	6,0774
2007	7458,2196	9623,7199	8,9171	502,9602	449,8639	6,2205
2008	8989,5494	11930,2500	9,1038	665,6480	730,4432	6,5008
2009	6984,9352	6446,8347	8,8515	419,3358	521,9313	6,0387
2010	7697,0545	7633,1403	8,9486	535,2029	566,1228	6,2826
2011	9522,1410	9331,2841	9,1614	725,1163	715,0727	6,5863
2012	9049,6558	9159,9910	9,1105	746,3450	751,4127	6,6152
2013	9374,5420	9081,7566	9,1458	733,1615	851,0942	6,5974
2014	8949,2231	7290,4700	9,0993	626,6110	709,5127	6,4403
2015	6241,3326	5647,2600	8,7389	347,2601	473,6048	5,8501
2016	5796,5141	5998,1800	8,6650	734,3098	553,7961	6,5989
2017	6689,3902	6445,4500	8,8083	908,2966	778,8600	6,8116
2018	8328,9444	7241,2200	9,0275	1158,1741	1093,9400	7,0546
2019	7829,7902	8154,7300	8,9657	1114,1923	1320,2700	7,0159
2020	6592,3753	7216,2700	8,7937	795,1279	1022,2200	6,6785
2021	8768,7628	8872,9200	9,0790	1274,5048	1369,6500	7,1503
2022	6826,8797	6708,7500	8,8286	1274,0333	1060,7100	7,1499
2023	6778,9534	6898,3200	8,8216	1103,8838	1325,8900	7,0066

Таблиця Б5 – Вихідні дані для моделювання рис. 2.2 та рис. 2.3, складено автором за джерелами за підрахунками у “Gretl”

Рік	ln_FTT передбачення	Прогнозований ЗТО між ФРН й Україною, млн. дол.	ln_FTT_agro передбачення	Прогнозований ЗТО товарами АПК між ФРН й Україною, млн. дол.
2024	9,11806	9.118,49457	7,25879	1.420,53665
2025	9,17860	9.687,58066	7,31032	1.495,65572
2026	9,23915	10.292,28640	7,37302	1.592,43568
2027	9,29970	10.934,73829	7,41339	1.658,03758
2028	9,36025	11.617,29250	7,72337	2.260,56486

Додаток В

Таблиця В1 – Вихідні дані для моделювання рис. 2.6, складено автором за джерелом [10]

Університети	1.414.137	285.801
Фахові навчальні заклади	937.421	158.004
Фахові навчальні заклади для управлінців	59.276	363

Педагогічні навчальні заклади	25.051	1.184
Художні навчальні заклади	24.282	12.434
Теологічні навчальні заклади	1.886	424

Имя пользователя:
Міжнародних фінансів Ананьєв Микола

ID проверки:
1016260146

Дата проверки:
17.05.2024 23:08:37 EEST

Тип проверки:
Doc vs Internet + Library

Дата отчета:
17.05.2024 23:16:42 EEST

ID пользователя:
100005723

Название файла: Кириченко Валерія Юріївна

Количество страниц: 67 Количество слов: 12488 Количество символов: 97924 Размер файла: 3.82 MB ID файла: 1016048494

5.51% Совпадения

Наибольшее совпадение: 1.2% с Интернет-источником (<https://me.gov.ua/old/Documents/Download?id=6c398721-9fb1-..>)

4.53% Источники из Интернета 178 Страница 69

4.12% Источники из Библиотеки 306 Страница 71

0% Цитат

Исключение цитат выключено

Исключение списка библиографических ссылок выключено

0% Исключений

Нет исключенных источников

Модификации

Обнаружены модификации текста. Подробная информация доступна в онлайн-отчете.

Замененные символы 19